

DWÓR POLSKI

OPIS KOLEKJI

WIZERUNKÓW

M. JAŁOWIECKI

TOM 3.

855. BOŁSZOWCE . Kosciol ojcow Karmelitow z XVll wieku
Bołszowce . Widok na miasteczko i stawy
Wojewodztwo Stanisławowskie Małop. wsch.

856. Tablica Historyczna wskazująca szlak najadu krzyżackiego na Polskę, we Wrzesniu roku 1331 po przeż Kujawy, Mazowsze ziemię Kaliską a zakonczonego bitwą pod Płowcami .
Tablica wskazuje miejscowosci spalone przez krzyżakow oraz głowne potyczki

857. TABLICA HISTORYCZNA wskazująca system obronny stworzony przez Kazimierza Wielkiego a więc zamki zbudowane za jego czasow miasta ufortyfikowane oraz linje obronne i strefy ufortyfikowane.

858. KRUSZWICA Zamek wzniesiony przez Kazimierza W. według ryciny z r. 1655, wkrotce potem zburzyli go Szwedzi.
Sławna z legendy o Popielu " Mysia wieża nad jeziorem Gopłem jest w rzeczywistosci pozostałoscią zamku kruszwickiego zbudowanego przez Kaziemierza W.

859. BRODNICA Wieża obronna położona na Pomorzu pozostała po zamku krzyżackim z wieku xvl.

860. WARSZAWA Pałac belwederski

861. LWOW Katedra sw. Jura Zbudowana i ukonczona w r. 1761 według planow komendanta Kamienca Podolskiego a znakomitego architekta Jana de Witt. Katedra należy do najokazalszych swiątyn rokokowych w Europie wschodniej. W jednym z budynkow otaczających katedrę mieszkała słynna w XVlll wieku kasztelanowa Kossakowska rogata pani z gory sw. Jura.Tu się rodziły jej wspaniałe dowcipy.

268. LWOW. Wieża Korniatkowska, ktora jest uważana za najęięknniejszą na ziemiach polskich wieżę renesansową. Niektorym przypomina wieżę Kościoła Madonny del Orto w Wnecji, innym San Spirito w Rzymie. Bo też i jest typową włoską kampanilą z epoki dojrzałego " rinascimento "ale że to jest " Italja we Lwowie. więc na wieży wisinajwiększy w Małopolsce dzwon rusinski zwany " Kiriłło"

263. WILNO Ostra brama od zewnątrz.

264. LWOW Kosciol Dominikanow. Fundacji Jozefa Potockiego a w XVlll według planow architekta Jana de Witt. U Dominikanow lwowskich przechowuje się alabastrowy posążek Matki Boskiej według tradycji wzniesiony przez Św. Jacka gdy uciekał przed tatarami z Kijowa. W prawej nawie swiątyni marmurowy pomnik Artura Grottgera wznie sіony w roku k880 dłuta W. Sadowskiego.
W jedenj z kaplic bocznych nagrobek hr Jozefy z Olizarow Borkowskiej/ zm 1816/ dłuta Thorwaldsena/ pierwsze dzieło tego mistrza w Polsce.

865. LWOW Kaplica czyli mauzoleum rodu Boimow ukonczona około r. 1617 jest utworem Hanusza Scholza i tow. oraz Jana Pfistera z Wrocławia.
Jedyna to bodaj budowla we Lwowie w czystym stylu przebujałego już renesansu niemieckiego. Pierwszy historyk sztuki [redacted] lwowskiej nadał tej kaplicy miano" w kamieniu kutej tradycji dobrych czasow miasta.

866. LUBLIN Starożytna brama miejska
Typ dawnej bramy obronnej.

867. PINSK Kosciol O.O. Jezuitow. Kosciol ten fundowany w r. 1651 przez ks S.A. Radziwiłła. Za czasow okupacji rosyjskiej był przerobiony na cerkiew. Po odzyskaniu niepodległosci został przywrocony O.O. Jezuitom.

868. ZWOLEN Kosciol parafjalny położony w wojewodztwie Kieleckim W kosciele znajdują się groby rodzinne Kochanowskich jako że Czarnolas w ktorym zamieszkiwał Jan Kochanowski /1530-1584/ leżał w parafji Zwolen z pobliżu kosciola.
W kosciele pogrzebani są Jan Kochanowski, jego małżonka Dorota z Podlowdowskich i coreczki Urszula i Hanna
W kosciele znajduje się nagrobek marmurowy z epitafjum Jana Kochanowskiego.

Uwaga. Jan Kochanowski zmarł w Lublinie tknięty apopleksją dnia 22 Sierpnia 1584 roku w wieku lat 54

869. LWOW RYNEK

Na wizerunku pierwszą kamienicą po prawej stronie jest Kamienica Krolewska ktora nie raz gosciła krolow polskich. Tu Jan 111 ci Sobieski w r. 1686 przyjmował posłow moskiewskich. Chodziło o " wieczny pokoj " z Moskwą i oddanie Kijowa i Smolenska za cenę pomocy w wojnie z Turcją. Smutny pokoj Grzymałtowski.
Krol miał powiedziec. " Bodaj by był moj język przyschnął wprz niżem miał tak ciężkie kondycje poprzysiądz, ktore na szkodę Rzeczypospolitej tyle odrywają ziem.
Sławna czarna kamienica trzecia od prawej ręki ku lewej zmurorowana pod koniec XVl wieku w stylu wczesnego renesansu

włoskiego przez architektę Piotra Italusa od pobliskich kamieniołomow w Krasowie zwanego Krasowskim.

Gwarna mieszczka lwowska Hanlowa zobligowała Krasowskiego w r 1577 w testamencie aby scisle podług planu wykonczył budowę czarnej kamienicy.

Pełnią życia rozbłysło domostwo pani Hanlowej dopiero o zmierzchu renesansu kiedy z początkiem nowego stulecia nabył ją potężny patrycjusz lwowski J. Lorencowicz.tenże sam Lorencowicz ktory się wsławił ocaleniem burmistrza Lwowa od przemocy szlachcica Niemierzyca. i ku ktorego czci stanął kamienny lew u wejscia do ratusza. Mieszkała tam wspaniale: 60 kobiercow, w komnatach, 40 obrazow na scianach, stoły marmurowe, skrzynie gdanskie, rzezana skora turecka na pawimencie i meblach. Za Jana 3-go przeszła kamienica do Anczowskich i zakwitła na sposob francuski. Medyk Anczowski pojąwszy po smierci Lorencewiczpwny damę z fraucymeru krolowej Marji Kazimiery uczynił swą siedzibę przystanią życia błyszczęcego w epoce baroku lwowskiego

870 LWOW

,, Dawny arsenał krolewski z widokiem na wieżę Korniatkowską wzniesiony za krola Władysława lV

,, Klasztor O.O. Bernardynow wzniesiony w epoce renesansowej. Wnętrze bazyliki trzynawowe przeładowane w lwowskim stylu i prze złocone w epoce baroku. Najpiękniejszym dziełem sztuki były rzezby w drzwwie mianowicie stale wykonane przez braci klasztornych. W prezbiterjum są następujące obrazy. Ukrzyżowany Chrystus" malarza bernardynskiego F. Leszczyckiego / zm 1647 Błogosławiony Jan z Dukli" pędzla Zofji Fredrowny /1860 / " Serce Jezusowe " K. Spiegla oraz płaskorzezby Parysa Filli piego.

870 Lwow - dalszy ciąg.

,, Ktedra Ormianska. Krużganek południowy w Katedrze.

,, Pasaż Ormianski

,, K a t e d r a O r m i a n s k a

Zbudowana pierwotnie w formie krzyża ormianskiego o ramieniu pionowym dłuższym a poziomem krotszym za wzor katedry w Sw. Miescie Ani albo Arnuri nosiła zrazy cechy budownictwa bizantynsko - armenskiego potrojna absyda , kopuła wieloboczna. Z biegiem lat pożary i przebudowki" łamanie murow " fuszerki i doczepki w epoce baroku wreszcie wieża odbudowana za renesansu zmieniły postac katedry.

Ostatnio swiątynie z inicjatywy ks arcybiskupa Teodorowicza ozdobiły freski malarza Jana Rozena / ur. 1891/ z ktorych szczegulnie na uwagę zasługują : Ukrzyżowanie, Hołd Pasterzy Sw Odylon, Ostatnia wieczerza.

,, Katedra Ormianska - fragment

,, Kopiec Unji Lubelskiej. Usypanyna rumowiskach starego zamku wysokiego za inicjatywą Franciszka Smolki w r. 1869 w rocznicę trzechsetletnią Unji / dnia 28 Czerwca 1569 roku3

871. ZAMECZEK OSTROW dobra położone w pow. Radomskim własnosc hr S. Lubienieckich.. Dworz połowy XIX wieku zbudowany przez architekta włoskiego Lampiego ktory wybudował kilka rezydencjiw Polsce między innemi pałac w Krzeszowicach hr Potockich.

872. LUBLIN Kosciol i klasztor Brygidek. Fundowany ku czci N.M.P. Zwycięskiej przez Krola Władysława Jagiełłę w podzięce za zwycięstwo pod Grunwaldem

873 KRAKOW Z a m e k K r o l e w s k i

873. WARSZAWA Z a m e k K r o l e w s k i

875. WOŁCZYN Kosciol Sw. Trojcy

Wołczyn położony nad rzeczką Pulwą niegdys stolica dobr należących do Czartoryskich i Poniatowskich. Tu dnia 17 Stycznia 1732 roku przyszedł na swiat Stanisław August Poniatowski ostatni krol Polski.

Przedstawiony na wizerunku kosciol wzniosł w r. 1723 Poniatowski. Kosciol ten murowany pod wezwaniem Sw. Trojcy, Nawiedzenia N.M.P. i Sw Stanisława, biskupa męczennika ktorego budowę prowadzili specjalnie sprowadzeni z Włoch przez wojewodę Stanisława Poniatowskiego architekci. Kosciol był budowany na wzor słynnego rzymskiego kosciola S. Maria Maggiore. Kosciol był konsekrowanyprzez biskupa brzeskoś łuckiegoFranciszka Kobielskiego w r. 1743. Kosciol ten jak pisze Jozef Władysław Kobylanski znany historyk miał wokol dla rodziny książęcej i jej gosci [redacted] umieszczone [redacted] wysoko loże [redacted] do ktorych prowadziły schody drewniane zachowane jeszcze. Wierni gromadzili się przy trzech ołtarzach.
Powszechne u nas ongis kominki ogrzewały kosciol do ktorego wiodły dwa wejscia od [redacted] jedynej niebrukowanej drogi idącej [redacted] przez miasteczko do kosciola i od strony pałacu Czartoryskich. Kosciol ten w swoim czasie był odpowiednio hojnie wyposażony. Inwentarz 1788 roku głosi że posiadał on: Ornatow białych - 8, czerwonych 7, zielonych- 3, fjoletowych - 3, czarnych- 6, kap- 7, komże , obrusy i chorągwie.
Bogaty był skarbiec koscielny a w nim następujące szczero srebrne przedmioty: monstarncja, pacyfikały-2, krucyfiks, krzyż wielki, kielichy -4, puszka na Sw. Sakrament , lampa wielka.

trybu-larz, puszka i łyżeczka do chrzcielnicykadzidło, ampułki i tace pod nie, swiecznikow- 25,, gwiazd - 5, kropielnica i inne. Po powstaniu 1863 roku moakale w r. 1968 zagrabili kosciol na cerkiew obdarłszy takowy ze wrzystkiego. Po objęciu przez Polskę nie znaleziono już nic oprocz gołych scian. Tylko po bokach głownego ołtarza widnieją jeszcze tarcze herbowe z Pogonią Czartoryskich dawnych własciciel Wołczyna.

Historja Wołczyna W drugiej połowie XVl wieku należał do Sołtanow kiedy to Jarosław, starosta ostrynski słynący ze swej pobożnosci wraz ze swą żoną Marją wzniosł tu w r. 1586 cerkiew pod wezwaniem Sw. Mikołaja i Jerzego. W początkach XVll wieku przechodzi w posiadanie Gosiewskich. Aleksander Gosiewski woj. smolenski wzniosł tu w r. 1639 kosciol drewniany , konsekracji dokonał Abraham Wojna biskup wilenski, Gosiewski wyposażył kosciol w liczne latyfundja.

Następnie dobra Wołczynskie przeszły w całosci w posiadanie po kądzieli do rąk ks Sapiehow. W r. 1708 Teresa z Gosiewskich Sapieżyna żona Kazimierza Sapiehy hetmana polnego litewskiego testamentem swym legowała dobra te mężowi swojemu.

Kazimierz Sapieha już naowczas wojewoda wilenski nie bacząc na testament żony sprzedaje dobra wołczynskie w r. 1710 Jakobowi Flemingowi feldmarszłkowi saskiemu i żonie jego Izabelli Sapieżance. Po zgonie wojewody wilenskiego synowie jego Jerzy- stolnik i Aleksander - marszałek zostali zagrożeni procesem ze strony Bogusława Korwin- Gosiewskiego dziekana i prałata wilenskiego o zapis testamentowy Wołczyna.

Od Flemingow dobra wołczynskie przeszły do rąk ks. Czartoryskich

ktorzy z chwilą osiedlenia się w Wołczynie przyozdabiają w pierwszym rzędzie wspaniale pałac i wznoszą na miejsce poprzedniego już starego kosciołą nowy parafjalny kosciol pod wezwaniem Sw. Trojcy Konstancja Czartoryska corka Kazimiera wychodząc zamąż za Stanisława Ciołka - Poniatowskiego - kasztelana krakowskiego, wojewodę mazowieckiego, podskarbiegi W. Ks L. wniosła dobra wołczynskie w dom Poniatowskich.

W r. 1773 wzniosł Poniatowski przesliczny kosciol murowany pod wezwaniem Sw. Trojcy i Sw. Stanisława.

Około r. 1744 dobra wołczynskie nabył od Poniatowskiego Michał ks. Czartoryski, kanclerz litewski , wojewoda wołynski.

Przy pałacu w dwupiętrowym budynku t zw. " archiwum zachowanym do czasow przed pierwszą wojną swiatową przyszedł na swiat dnia 17 St. 1732 r. Stanisław August Poniatowski ostatni krol Polski o czym swiadczył napis na marmurowej tablicy umieszczonej w scianie pokoju Podobny napis znajdował się rownież na marmurowej tablicy umieszczonej na wchodowemi drzwiami od strony parku. Obie te tablice zostały w czasach zaborczych przez rzęd rosyjski usunięte.

Urodzony w Wołczynie Krol Stanisław August spędził tu swoje dziecinne lata.

Po smierci ks Michała Czartoryskiego dobra Wołczynskie przeszły na własnosc ks. Adama Czartoryskiego generała ziem podolskich od ktorego następnie przeszły w ręce ks Konstantego Czartoryskiego.

W r. 1826 ks Konstanty Czartoryski sprzedał dobra Wołczynskie Karolinie z Ostyk Narbuttow Pusłowskiej , ktora w r. 1844 przeniosła z Wołczyna pałac modrzewiowy do swej rezydencji w Leoszkach powiatu prużanskiego.

Folwark Hryniacze z resztą folwarkow dostaje się do rąk ks Puzynow w ktorych rękach pozostawał do roku 1914.

Ks Puzynowie wznieśli w [illegible] Hryniaczach pałac otoczywszy go wspaniałym parkiem. W czasie niepodległosci Polski Hryniacze ora inne folwarki zostały rozparcelowane pomiędzy osadnikow a pałac zamieniono na budynek szkolny.

W kosciele wołczynskim znajdowały się dwie metryki chrztu krola Stanisława Augusta.

No 191 Wołczyn

Annus Xti 1732 Januarius

E. Xajusdem Illustrissimus Exellentissimus Stanislaus in Wolczyn et Radwanice Comes Poniatowski , Palatinus Mazoviem Supremus Exercitum Regni Regimentarius accepit e legitima Consorte sua Constantia filium Stanislaum Antonium / imię Antoni zamiast August zostało omyłkowow wpisane/ hora decima ante meridium natum. Quen eadem die Ego Adalbertus Stanislaus Kostka Klosowicz S. Theologiae et Juris Utrisque Doctor Publicus Authoritate Aplice Notarius Wołczyneusm[illegible] Piertim dilatis in aliud tempus Cearemonis baptisavi Lewane cum e. S Fonte - PerIllustri ac Macnifico Duo Rostkowski Capitaneo Visteng.

Następnie dalej widzimu znowu w tej samej księdze metrykalnej w przekładzie polskim.

Nr 194 Rok 1732 Luty. Wołczyn dnia 16 tegoż roku. Najjasniejszy i Najdostojniejszy i Najczcigodniejszy pan Andrzej Załuski biskup płocki dopełnił ceremonji chrztu nad Stanisławem Antonim synem Najjasniejszego i Najdostojniejszego pana Stanisława Poniatowskiego wojewody mazowieckiego, naczelnego regimentarza wojsk krolewskich i Najjasniejszej Konstancji małżonki prawnej dnia 17 Stycznia przeze mnie prywatnie ochrzczonym. Asystującymi byli Najjasniejszy książe August Aleksan

Aleksander Czartoryski, wojewoda ruski z Najjasniejszę księżną Marją małżonką swoją.

Kosciol w Wołczynie był w swoim czasie odpowiednio i hojnie wyposążony

Po pierwszej wojnie swiatowej niczego już w tym kosciele nie było ani obrazow, ani baldachimu , jeden zaledwie obraz skromniutki i ubogi.

Z dawnych czasow ani sladu tylko jeden dzwon mały rodzaj sygnaturki uwieszony wsrod konarow rozłożystego kasztana przemawia do parafjan.

Z artykułu Wincentego Arciszewskiego w roczniku Ziem Wschodnich za rok 1939.

Rząd generała Sławoj Składkowskiego nie licząc się z opinją samowolnie i w tajemnicy złożył sprowadzone w tajemnicy z Petersburga prochy ostatniego nieszczęsliwego krola Polski Stanisława Augusta w kosciele w Wołczynie.

876. **BINIAKONIE** Miasteczko z kosciołem parafjalnym i stacją kolejową położone w pow. Lidzkim na pograniczu pow. Wilenskiego.Kosciol z XVIII wieku. Biniakonie jak i pobliskie Soleczniki srodze ucierpiały w czasie najazdow krzyżackich.

W pobliżu leżą Bolceniki dobra hr Puttkamerow. Mieszkała tam Maryla Puttkamerowa z domu Wereszczakowna - ideał wieszcza Narodu Polskiego Adama Mickiewicza.

,, **DRUJA** Miasteczko położone w pow. Dzisnienskim nad Dzwiną. Niegdys Sapiehow , ktorzy tu zbudowali zamek i zbudowali kilka kosciołow. Ostatnio przed pierwszą wojną swiatową Drujski zamek należał do rodziny Miłoszow.

W wieku XVIII Druja była ruchliwym handlowym miasteczkiem i w tym czasie liczyła 17 kosciołow z ktorych prawie wrzystkie zostały zamknięte przez moskali po roku 1863.

877. NOWOGRODEK / opis Nowogrodka patrz No 105 /

,, LIPNISZKI Miatseczko , rynek. Miasteczko położone na rzeką Gawją w pow. Oszmianskim ziemi Wilenskiej. Niegdys własnosc Gasztoldow. W r. 1528 Zygmunt I nadał wieczyscie Wojciechowi Gasztoldowi wojewodziw wil. kanclerzowi litewskiemu synowi Marcina Gasztolda za zasługi jego gdy zamek połocki od oblężenia wyzwiliż. Pozniej razem z Geranonami przeszły na Pacow z ktorych Michał Pac wojewoda wil. zapisał je na utrzymanie artylerji litewskiej w r. 1670.Na rycinie hale targowe z XVlllw

,, SMORGONIE Starożytna osada, miasteczko i kosciol parafjalny położone w pow. Oszmianskim ziemi wilenskiej o 5 mil od Oszmiany. W wieku XVI dziedzictwo możnego rodu Zenowiczow. Krzysztof Zenowicz wojewoda Brzesko- Litewski założył tu zbor kalwinski, ale syn zostawszy katolikiem oddał kosciol. W r. 1688 Anna Zofja Zenowiczowna kasztelanka połocka wyszła zamąż za Albrychta Radziwiłła , kasztelana wilenskiego i wniosła Smorgonie w dom Radziwiłłow.

Mieszkance Smorgon od dawna trudnili się uczeniem niedzwiedzi ktorych dostarczali do roznych krajow Europy.. Powstało z tąd wiele przypowiastek o " akademji smorgonskiej ". Przed pierwszą wojną swiatową Smorgonie liczyły 30.000 mieszkancow. Było to miasto zatrudniające w swych nowoczesnie urządzonych zakładach przemysłowych; garbarniach, piekarniach, browarach / słynne obwarzanki smorgonskie / tartakach , młynach, przędzalniach ponad 5.000 robotnikow. W czasie pierwszej wojny swiatowej w r. 1915 spalone i zburzone do tła przestało istniec a jego ludnosc zamożna rozpierzchła się na terenie olbrzymiej Rosji. Dopiero po 1918-1921 przybyli na zgliszczach

Smorgon pierwsi reemigranci.
Smorgonie w r. 1921 było najmniejszym miastem Rzaczypospolitej liczącym zaledwie 160 mieszkancow. Od roku 1921 zaczęła się odbudowa Smorgon. Odbudowano kosciol i cerkiew i szereg domow.
Na wizrunku frgament odbudowanego częsciowo miasteczka.

878 HORODNO położone na Polesiu Pinskim stara cerkiew drewniana

,, KRAJOBRAZ Poleski

,, Bagniska poleskie

,, DOMOWINY na grobach na Polesiu. Jest to starodawny zwyczaj miejscowy sięgający poganskich czasow stawianie drewnianych domowin na grobach.

879. BRZOSTOWICA WIELKA Miasteczko położone w dawnej ziemi Grodzienskiej. Na wizerunku stara synagoga.

,, STOLIN miasteczko położone na Polesiu w okolicach Dawidgrodka nad Horyniem. Na wizerunku przedstawiony dawny cmentarz żydowski

,, POLESIE na granicy Wołynia. Dawna karczma.

880 HUCULSZCZYZNA wojew Stanisławowskie . Krzyż przydrożny.

881. PRZEMYSL Małopolska - Katedra

881. Przemysl ciąg dalszy

882. KAZIMIERZ NAD WISŁĄ Na wizerunku domy zabytkowe

883. WARSZAWA Gmach Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego

884. ARKONA na wyspie Rugji. Na przylądku Arkony na wyspie Rugji znajdowała się za dawnych czasow słowianskich swiątynia boga Swiętowida zniszczona ostatecznie 15 Lipca 1168 roku przez Waldemara Dunskiego. Po Dunczykach i Szwedach Rugja weszła w skład księstwa Pomorskiego mianowicie za Wiszesława 3-go w r. 1325 a ludnosc z biegiem lat uległa zniemczeniu.

Na pamiątkę tej dawnej najdalej na zachoni Bratyk wysuniętej placowce słowianskiej zasłużona dawna korporacja akademicka na Politechnice Rygskiej założona w lata 1870 przyjęła nazwę Arkonji.

Piesn Arkonji

Od Brzgow Rugji sławnej
Rozhowor płynie fal
O dziejach szumią dawnych
Szmer wspomnien niesie dal

Minęły czsy owe
Gdy Swiętowida grom
Gruchocząc wrogow głowy
Wszechsłowian bronił dom.

Dzis smutnie szumią fale
Swiątynię zburzył wrog
Zbeszczescił on zuchwale
Arkony swięty prog.

Niech wzniosą młode dłonie
Swiątyni nowy zrąb
Niech znow się zazieleni
Praojcow stary dąb.

Na wizerunku widac herb korporacji Arkonji ktorej godłem jest " Veritate ac Labore"

885. KASZUBSKIE WYBRZEŻE Motywy

886. MINOGA Dobra położone w pow. Olskuskim ziemi Kieleckiej ongis własnosc Szembekow , następnie Wężykow. Ostatnio Skarbek- Borowskich. Dwor z pierwszej połowy XIX wieku

887. PSARY Dobra położone w pow Rohatynskim wojew. Stanisławowskiego własnosc hr Reyow.

888. KROSCIENKO Dobra położone w pow. Krosno wojew. Lwowskiego Ongis należały do Fredrow następnie ks Jabłonowskich ostatnio hr Potockich

889. SARNKI Dobra położone w wojew Satnisławowskim własnosc Krzeczunowiczow. Ostatnim dziedzicem był Aleksander Krzeczunowicz ożaniony z Idaj Dowgiałłown corką Dominika I Anny z hr Chodkiewiczow własciciela Siesik na Litwie rdzennej.

890. SŁOBITY / Schlobitten / Dobra należące do ks.Dohnau-Schlobitten Pałac zbudowany w XVllWieku następnie przebudowany w XVIll w po ostatniej wojnie pozostał jako wypalona rozsypująca się ruina. Dohnowie osiedli w Prusach na początku XV wieku. i zawsze reprezentowali kierunek niechętny Polsce. Piot Dohna zięc wojewody malborskiego Achacego Cemy miał kilku synow ktorych wychowywał w Toruniu. Najmłodszy mowił po polsku jak Polak, służył pod Batorym , ale rychło porzucił służbę polską. Polacy jak sam wyznawał budzili w nim " strach i wstręt. Ten najmłodszy syn Fabjan Dohna obrał służbę elektorską i gdzie mogł szkodził Polsce.. Karjera Fabjana Dohny była nieprzeciętna, podrożował po Francji i Włoszech , zwięzał się z dynastją oranską, palatynem Renu i kalwinską arystokracją francuską. Sam wbrew woli ojca przeszedł na kalwinizm. Był wielokrotnie używany przez elektora w misjach dyplomatycznycha w r. 1603 był w Warszawie. Jego dyplomacja i przekupstwo sparaliżowały politykę polską. Sekundował mu jego bratanek Abraham Dohna generał kwatermistrz Unji Książąt pro-

protestanckich rzeszy. W r. 1612. Dohnowie odrzucają propozycję służby w wojsku Polskim. Abraham Dohna odrzuca pasowanie na rycerza przez Zygmunta 3-go.
Dohnowie w swej głownej siedzibie w Słobitach stworzyli osrodek wysokiej kultury francusko - holenderskiej, utrzymywali stosunki z książętami Rzeszy. Abraham był jedynym na wschod od Odry akcjonarjuszem Kompanji Wschodnio Indyjskiej z ktorej pobierali obfite dywidendy. W XVIII wieku Dohnowie uprawiali modny podowczas okultyzm.

891 KAMIENIEC Dobra położone w pow. Suskim. Wojew. Pomorskiego
Własnosc
Pałac wzniesiony 1716-1720. Pożar w czasie ostatniej wojny zniszczył niestety dobrze zachowaną amfiladę pokoi. Był wsrod nich słynny pokoj Napoleona urządzony w r. [redacted] 1800

892. DRODOSZE dobra położone na Warmji od początku XVIII w były siedzibą Denhoffow rodu pochodzenia niemieckiego ktorych przedstawiciele pełnili wiernie służbę wojskową i cywilną w Rzeczypospolitej za Wazow, Sobieskiego, i Augusta Mocnego.
Pałac w Drogoszach o monumentalnej skali założenia zbudowany został w latach 1710-1716, Najwczesniejszę jest rozległa budowa z części srodkowej wyodrębniona wysokim mansardowym dachem. Skrzydła boczne podzielone pilastrami zdają się pochodzic z nieco pozniejszego okresu.

893. SZTYNORT Dobra położone w pow. Wągrowieckim na Warmji. Pałac z w. XVII. Własnosc ?

894. NIDZICA / Niederburg/ Zamek wzniesiony przez Krzyżakow w drugiej połowie XIV wieku. Nidzica podobnie Działdowu stanowiła jedno z ognisk [redacted] łancucha twierdz a zarazem baz wypadkowych zakonu od południa.

895. FROMBORK Katedra najwspanialsza z gotyckich Świątyn Warmji i Powisla jest trzynawowę budowlą halową to znaczy o rownej wysokosci naw. Zbudowana została w latach 1329-1388. Do sciany południowej korpusu nawowego dobudował biskup Krzysztof Szembek w latach między 1732-1735 poznobarokową czworoboczną kaplicę.
Wystroj katedry pochodzi głownie z XVlli XVlll wieku. Na początku XV w znajdowało się w katedrze 18 ołtarzy , zmmm za czasow biskupa Hozjusza / 1551-1579/ dziewietnascie.
W czasie wojny szwedzkiej / 1629-1630/ wojska szwedzkie splądrowały katedrę. Biskup Mikołaj Szyszkowski w czasie swego ingresu w r. 1630 zastał kosciol katedralny sprofanowany. od chwili objęcia rządow przez biskupa Szyszkowskiego trwa praca nad wyposażeniem katedry. Zakonczona około połowy XVll stulecia. Drugim okresem wzmożonych prac nad przyozdobieniem katedry jest pierwsza połowa XVlll wieku za czasow biskupow : Potockiego, Szembeka, Grabowskiego.

,, FROMBORK dom w ktorym mieszkał Mikołaj Kopernik/ 1473-1543 we Fromborku . Według starego sztychu

,, FROMBORK . Mikołaj Kopernik według starego sztychu

896 ELBLąG Dzielnica portowa nad Nogatem

,, ,, Kamienica Krolewska

Uwaga: Opis i historja Elbląga patrz No 838

897. MARCINKOWO w pow Olsztynskim. Stara kapliczka przydrożna jeden z przejawow polskosci miejscowego ludu.

,, BARCZEWO pow. olsztynski Kapliczka na skrzyżowaniu drog

,, IGNALIN pow. lidzbarski Krzyż przydrożny

898 KLECIE pow. Malborski Ozdobny dom holenderski z podcieniami wzniesiony przez kolonistow holenderskich w wieku XVll

899. DABROWNO pow. ostrodzki. Baszta zamku krzyżackiego zbudowanego w r. 1316. W r. 1326 założono tu miasteczko zasiedlonev ludnoscią polską. Do Prus napływali głownie osadnicy z ziemi Chełminskiej

900. SUSZ Kosciol z dugiej połowy XlV wieku. Wnętrze kosciola straciło zupełnie pierwotny wygląd. Charakter nadaje wnętrze a mianowicie jego jednolity renesansowy wystroj z pocz XVll wieku

901 KETRZYN / Rastenburg / Zamek warowny i kosciol Sw Jerzego z XlV wieku. Mazury Pruskie.

902. TABLICA Wskazująca rozmieszczenie zamkow krzyżackich i siedzib biskupich na terenie panstwa krzyżackiego

Podboj Prusow i założenie panstwa przez krzyżakow / 1230-/-1383/.

Z posrod istniejących w początkach Xlll wieku zakonow rycerskich , zakon niemiecki / zorganizowany ostatecznie w r. 1198 dawał największe gwarancje podjęcia skutecznej walki z poganami. Na czele jego stał wytrawny polityk Herman von Salza. Ambitne zamiary polityczne zakonu ujawniły się podczas epizodu węgierskiego / 1211-1225/. Osadzony przez krola Andrzeja 2-go w Siedmiogrodzie dla obrony przed połowcami poczynał sobie tak samodzielnie , że krol nie scierpiał i usunął krzyżakow. Konrad Mazowiecki nie skorzystał z lekcji węgierskiej, jak nie skorzystał i nierozumiał inflanckiej . Herman otrzymał od Konrada przyżeczenie ziemi Chełminskiej, pospieszył wyjednac swemu zakonowi przywilej cesarski na zdobycie całych Prus / 1226 / a pozniej uzyskał rownież zapewnienie protekcji papieskiej/ 1234.

Ale nie pergaminy a nawet zręcznosc dyplomatyczna Hermana stanowiły o przyszłych sukcesach zakonu, lecz jego rola jako ekspozytury niemieckiego swiata feudalnego ktoremu pod pretekstem uniwersalnych haseł chrzescjanskich służył wiernie na wschodzie nie troszczęc sięo nawracanie pogan.

Z chwilą przybycia na miejsce krzyżacy przystąpili do systematycznego podboju posługując się zręcznie krucjatami nadciągającemi z Rzeszy a nawet pomocą książąt polskich nie zdającyc sobie sprawy z zachodzących wydarzen.

W r. 1230 nad Wisłą powstała pierwsza krzyżacka baza operacyj na zameczek Vogelsang. Posuwając się wzdłuż Wisły i zalewu wislanego krzyżacy opanowali w r. 1242 całą zachodnią połac Prus z ziemiami Pomezanją, Pogezanją, Natagją i Barcją. Ludnosc jednak nie pogodziła się odrazu z ciężkim losem.

W r. 1242 zachęcona przez Swiętopełka Pomorskiego ktory właśnie wszedł w konflikt z krzyżakami na tle rywalizacji o panowanie nad dolną Wisłą, chwyciła za broń.

Powstanie wybuchło wielkim płomieniem. Z obszernych posiadłości zakonu, zaledwie kilka zamkow pozostało w rękach zakonu., ale spieszące mu na pomoc zakute w żelazo rycerstwo zachodnie i wytrwałosc braci zakonnych zmusiło Swiętopełka do ustępstwa i usmierzyły Prusow, ktorzy w r. 1249 zawarli układ z Dzierzgoniu / Christburg / poddając się krzyżakom. Po uporaniu się z powstaniem Zakon opanował ludną Sambję korzystając przytem i z pomocy krola Czeskiego Ottokara 2-go. Był to duży sukces strategiczny, gdyż przez Mierzeją Kuronską biegła z Sambji dr droga do Inflant.

W ten sposob została nawiązana łącznosc z krzyżakami inflanckiemi inkorporowanemi już w r, 1237 do zakonu niemieckiego Najbliższym etapem stało się opanowanie Żmudzi, jednak dzielny lud żmudzki zadał rycerstwu krzyżackiemu w r. 1260 straszliwą klęskę nad rzeką Durbą zmuszajęc przeciwnika do rewi-

rewizji planow. i wywołując drugie powstanie w Prusach. Dopiero po kilkunastoletnich walkach krzyżacy zdołali stłumic ostatecznie w r. 1274 powstanie poczem przystąpili do podboju ziem pozostałych: Nadrowji, Skalowji i Jacwieży. Najdłużej broniła się potężna słynna z walecznosci Jacwież ale i ta w r, 1283 złożyła wreszcie bron. Na obszarze tych ziem pozostały po wojnie tylko zgliszcza, resztki ludnosci krzyżacy usunęli, pola porosły lasem.

Ta polityka eksterminacyjna miała na celu stworzenia pasma puszcz dla osłpnięcia Prus przed napadami litewskiemi. Sami krzyżacy projektowali atakowac Litwę na szlaku niemenskim zakładając tam bazy operacyjne w postaci zamkow: Tylży, Ragnety, oraz Kłajpedy. Od południa osłaniała terytorjum krzyżackie pojeziorna puszcza Golędzka, na zachodzie opierało się ono w Wisłę, na połnocy o morze.. Wszędzie zostały osiągnięte dawne lub swieżo stworzone granice naturalne. Tylko gęsto skolonizowana ziemia Chełminska należąca zresztą do rdzennie polskiego terytorjum etnograficznego stanowiła jak by bramę wejsciową do Prus Krzyżackich ktorych obszar zasielony wynosił w koncu XIII wieku ok 20 tysięcy kilometrow kwadratowych .

Już w dobie podboju zaczęły się formowac podstawy organizacyjne panstwa zakonnego. Podbite Prusy prawnie nie przedstawiały jednego organizmu panstwowego, gdyż Zakon musiał podzielic się zdobytym obszarem z biskupami: pomezanskim/ napołnoc od ziemi chełminskie, warmijskim i sambijskim z ktorych każdy otrzymał 1/3 swej djecezji pod bezposrednie władztwo biskupie. Każdy z z biskupow oddawał znow 1/3 swego terytorjum kapitule na tych samych prawach jakie jemu przysługiwały. W ten sposob oprocz zakonnego powstało w Prusach 6 panstw koscielnych. Tylko biskup chełminski musiał kontentowac się skromniejszym uposażeniem majątkowym. Jednakże rozbicie kraju na cząstki nie miało znaczenie poltycznego, przynajmniej dopoki zakon był potężny i biskupi całkowicie mu ulegali.

rewizji planow. i wywołując drugie powstanie w Prusach. Dopiero po kilkunastoletnich walkach krzyżacy zdołali stłumic ostatecznie w r. 1274 powstanie poczem przystąpili do podboju ziem pozostałych: Nadrowji, Skalowji i Jacwieży. Najdłużej broniła się potężna słynna z walecznosci Jacwież ale i ta w r, 1283 złożyła wreszcie bron. Na obszarze tych ziem pozostały po wojnie tylko zgliszcza, resztki ludnosci krzyżacy usunęli, pola porosły lasem.

Ta polityka eksterminacyjna miała na celu stworzenia pasma puszcz dla osłpnięcia Prus przed napadami litewskiemi. Sami krzyżacy projektowali atakowac Litwę na szlaku niemenskim zakładając tam bazy operacyjne w postaci zamkow: Tylży, Ragnety, oraz Kłajpedy. Od południa osłaniała terytorjum krzyżackie pojeziorna puszcza Golędzka, na zachodzie opierało się ono w Wisłę, na połnocy o morze.. Wszędzie zostały osiągnięte dawne lub swieżo stworzone granice naturalne. Tylko gęsto skolonizowana ziemia Chełminska należąca zresztą do rdzennie polskiego terytorjum etnograficznego stanowiła jak by bramę wejsciową do Prus Krzyżackich ktorych obszar zasielony wynosił w koncu XIII wieku ok 20 tysięcy kilometrow kwadratowych .

Już w dobie podboju zaczęły się formowac podstawy organizacyjne panstwa zakonnego. Podbite Prusy prawnie nie przedstawiały jednego organizmu panstwowego, gdyż Zakon musiał podzielic się zdobytym obszarem z biskupami: pomezanskim/ napołnoc od ziemi chełminskie, warmijskim i sambijskim z ktorych każdy otrzymał 1/3 swej djecezji pod bezposrednie władztwo biskupie. Każdy z z biskupow oddawał znow 1/3 swego terytorjum kapitule na tych samych prawach jakie jemu przysługiwały. W ten sposob oprocz zakonnego powstało w Prusach 6 panstw koscielnych. Tylko biskup chełminski musiał kontentowac się skromniejszym uposażeniem majątkowym. Jednakże rozbicie kraju na cząstki nie miało znaczennie poltycznego, przynajmniej dopoki zakon był potężny i biskupi całkowicie mu ulegali.

W Prusach nie przyszło do walk między krzyżakamia episkopatem ktore tak osłabiło Inflanty. Zakon reprezentował Prusy na zewnątr i prowadził politykę zagraniczną. Władza należała do mistrza a następnie do wielkiego mistrza, gdy ten w r. 1309 przeniosł swoją resydencję z Wenecji do Malborka. Władzę tę ograniczała kapituła generalna i inne organa zakonne. W ogolnosci W. Mistrz reprezentował interesy i dążenia korporacji zakonnej, ktorej członkowie rekrutowali się z posrod niemieckiego swiata feudalnego.

Bracia zakonni sprawowali władzę lokalną w charakterze komturow i na czele swych konwentow zarządzali poszczegulnemi powiatami noszącemi nazwy komturstw.

W początkowej fazie swego panowania krzyżacy nadawali znaczne dobra ziemskie wraz z podbitą ludnoscią pruską panom feudalnym sprowadzonym z Rzeszy. Mieli oni panowac nad tą ludnoscią i sprowadzac kolonistow niemieckich. Jednakże po wybuchu pierwszego powstania pruskiego a jeszcze większym stopniu drugiego, przybysze ci uciekli z Prus.

Po pokonaniu Jacwieży kraj cały był zupełnie ujarzmiony i Krzyżacy zaczęli stosowac inne metody.

a/ Tym posrod krzyżakow ktorzy wytrwali przy wierze chrzescjanskiej i dochowali wiernosci krzyżakom, ci pozostawili ich dotychczasowe dobra lub nadawli w innych okolicach niewielkie majątki na pruskim prawie rycerskim wzorowanym na polskim prawie nakładającym na obdarowanych nieograniczony obowiązek służby wojskowej.

b. / Tych Prusow ktorzy odpadli od chrzescjanstwa i siłą zostali ujarzmieni krzyżacy traktowali jako swych poddanych. Osadzano ich na niewielkich gospodarstwach w gęsto zabudowanych wsiach przyczem

częsciowo zatrudniano ich na folwarkach.zakonu. Ograniczenia obejmowały rowniez prawo spadkowe. W ten sposob krzyżacy zmienili wolną ludnosc pruskaę na chłopow poddanych. Aby utrzymac ~~pokonanym~~ pokonanych w poddanstwie krzyżacy procz wielkich zamkow dla komturow budowali zameczki mniejsze wokoło ktorych skupiali się koloniści niemieccy.

W ten sposob powstał w Prusach długi szereg zamkow w ktorych rezydowali komturowie i mniejszych zameczkow będących siedzibą wojtow zależnych od komtura. / niby naczelnika powiatu/.

Komturstwa po za tem podzielone były na komornictwa , nadlesnictwa i urzędy rybackie, Komornictwa występują tam gdzie siedzi ludnosc staro- pruska. Daniny od niej wybierał i sądził komornik mianowany przez krzyżakow zwykle jeden z rycerzy pruskich. Komornictwo obejmowało 20- 30 wsi. Tam gdzie wsi pruskich nie było, zarządzał okręgiem prokurator.

Administracja krzyżacka była liczna i kosztowna. Każdy większy zamek gdzie był cały konwent / najmniej 12 rycerzy i 6 księży/ stanowił klasztor a zarazem osrodek administracyjny komturstwa. W mniejszych zameczkach gdzie siedzieli prokuratorzy, wojtowie krzyżaccy było zaledwie po paru braci ktorzy podlegali komturowi najbliższego konwentu. Konwent pod względem administracyjnym stanowił ciało kolegjalne. Na czele stał komtur, zastępował go vice- komtur, czyli komtur domowy, ktory zarządzał też folwarkiem na obronnym podzamczu. Inni bracia dzielili między sobą funkcje: szpitalnika, szatnego, podskarbiego, szafarza, poborcy czynszow, d dzwonnika / ktory lał dzwony i armaty / ogrodnika, przełożonego młynow, nadlesnego, rybackiego itd. Liczna służba spełniała ich rozkazy, doglądała koni, ktorych każdy brat miał dwa lub trzy, towarzyszyła panom zakonnym na wyprawy.

Rządy krzyżackie były bezwględne i okrutne.

Pierwotna stolica panstwa krzyżackiego znajdywała się w Elblągu gdzie założono wielki szpital zakonny. W roku 1309 stolicą został Malbork.

W XIII i XIV wieku całe Prusy usiane już były gęsto zamkami ktore były siedzibą komturstw oraz mniejszemi zamkami wojtowskiemi. Po za tem każda siedziba biskupia na jego terytorjum miała jeden a czasem więcej zamkow obronnych.

Zamki komturstw znajdywały się blisko drogi wodnej ktorą przyby wały posiłki i zaopatrzenie. Prawy brzeg Wisły był jednym łancuchem zamkow komturskich ktorych największe nasilenie znajdujemu w dawnej ziemi Chełminskiej.

SPIS ZAMKOW KRZYŻACKICH I BISKUPICH W PRUSACH I NA POMORZU

1. GDANSK Miasto hanzeatyckie i zamek komturstwa
2. Tczew Zamek krzyżacki na lewym brzegu Wisły
3. MALBORK Stolica panstwa krzyżackiego
4. Nowe Zamek komturstwa na lewym brzegu Wisły
5. Kwidzyn / Marienwerder/ zamek biskupi
6. Grudziądz / Graudentz / zamek komturstwa na prawym brzegu Wisły
7. Chełmno. Zamek komturski na prawym brzegu Wisły
8. Zamek Bierzgłowski Komturstwo na prawym brzegu Wisły
9. TORUN Miasto hanzeatyckie i zamek komturstwa nad Wisłą
10. Nieszawa Zamek komturski nad Wisłą
11. BRANIEWO/ Brunsberga / miasto hanzeatyckie i zamek komturski nad zalewem Wislanym
12. Frombork zamek biskupi
13. ELBLAG miasto hanzeatyckie i zamek komturski nas zalewem
14. Pasłęk / Pr Holland / zamek komturski
15. Dzierzgon / Christburg / zamek komturski
16. Moręg . Zamek krzyżacki - wojtowstwo
17. Prezmark . Zamek krzyżacki- wojtowstwo
18 Prabuty / Riesenburg / zamek biskupi.

19. Morąg / Mohrungen / zamek krzyżacki- wojtostwo
20. Ostroda / Osterode / Zamek komturski
21. Szymbark . zamek krzyżacki- wojtostwo
22. Radzyn zamek krzyżacki komturstwo
23. Brodnica. Zamek krzyżacki - komturstwo
24. Gołub . zamek krzyżacki- komturstwo
25. KROLEWIEC Miasto hanzeatyckie i zamek komturstwa
26. Lochstedt. zamek krzyżacki- wojtostwo
27. Grun Hof zamek krzyżacki- wojtostwo
28. Fischhausen zamek biskupi
29. Zgorzelice / Brandenburg/ zamek krzyżacki- wojtostwo
30. Balga zamek krzyżacki- wojtostwo
31. Krzyżbork / Kreuzburg/ zamek krzyżacki wojtostwo
32. Bartoszyce / Bartenstein/ zamek krzyżacki- wojtostwo
33. Pieniężno / Mehlsack/ zamek biskupi
34. Lidzbark Warmijski / Heitsberg/ zamek biskupi
35. Reszel zamek biskupi
36. Jeziorany / Seeburg/ zamek krzyżacki- wojtostwo
37. Biskupie / Bischofsburg/ zamek biskupi
38. Olsztyn / Allenstein/ zamek biskupi
39. Olsztynek 3 Hohenstein/ zamek krzyżacki - wojtostwo
40. Kurzętnik zamek krzyżacki wojtostwo
41. Lubawa zamek biskupi
42. Dąbrowno / Gilgenburg/ zamek krzyżacki- wojtostwo
43. Nidzica / Niederburg/ zamek krzyżacki- wojtostwo
44. Działdowo/ Soldau/ zamek krzyżacki- wojtostwo
45. Wielbark zamek krzyżacki wojtostwo / Wielenberg/
46. Welawa nad Pregołą zamek krzyżacki- wojtostwo
47. Gierdawa zamek krzyżacki wojtostwo
48. Barciany / Bartenberg/ zamek krzyżacki- wojtostwo
49 Kętrzyn / Rastenberg/ zamek krzyżacki- wojtostwo
50. Ryn zamek krzyżacki - komturstwo

51. Szestnow / Sensburg/ zamek krzyżacki- wojtostwo/
52. Szczytno/ Ortensburg/ zamek krzyżacki- wojtostwo
53. Pisz albo Jambork / Johanisburg / zamek krzyż.- wojtostwo
54. Nordenborg zamek krzyżacki- wojtostwo
55. Giżycko / Lotzen/ zamek krzyżacki- wojtostwo
56. Węgorzewo / Angenberg/ zamek krzyżacki - wojtostwo
57. Ełk / Leck/ zamek krzyżacki- wojtostwo
58. Wystruc/ Insterburg/ zamek krzyżacki- wojtostwo
59. Georgenburg zamek biskupi
60. Lubiawa zamek krzyżacki- wojtostwo
61. KŁAJPEDA / Memel/ Miasto hanzeatyckie i zamek komturstwa
62. Tylża / Tilsit/ zamek krzyżacki- wojtostwo
63. RAGNETA zamek krzyżacki - komturstwo
64. Skirstymon/ Christmemel/ zamek strażniczy nad Niemnem
65. Puck zamek krzyżacki- wojtostwo
66. Lębork zamek krzyżacki- wojtostwo
67. Bytow zamek krzyżacki- wojtostwo
68. Koscieszyna zamek krzyżacki- wojtostwo
69. Starogard zamek krzyżacki- wojtostwo
70. Biały Bor zamek krzyżacki- wojtostwo
71. Chojnice zamek krzyżacki - wojtostwo
72. Człuchow - zamek- komturstwa
73. Tuchola zamek komturstwa
74. Swiecie zamek komturstwa

903. **ROKOSSOWO** Dobra położone w Wielkopolsce. Dawniej własnosc Mycielskich. Hr Jozef Mycielski ożeniony był ks Sułkowską On to wystawił piękny pałac w Rokossowie ktory wykonczył w r. 1848. Po bezpotomnej smierci Mycielskiego dobra te nabył z masy spadkowej ks Roman Czartoryski. Ostatnim panem na Rokossowie był ks Jan Czartoryski przebywający obecnie na emigracji w Anglji

904 **MALBORK** Ratusz z wieku XV./Opisanie Malborka patrz 138/

905. **INWAŁD** Dobra położone w pow. Wadowickim woj Krakowskiego własnosc hr Romerow. Hr. Adam Romer oż. z Elżbietą z hr Vetter von der Lilie
Pałac poznoklasystyczny z rozległym parkiem założonym jednoczesnie z budową pałacu. Murowany piątrowy. Posrodku klatka schodowa z drewnianemi schodami trojbiegowemi z zakrętami. Na parterze dwie kolumny toskanskie podpierające podest piętra. W sąsiednim kosciele parafjalnym znajdują się. Epitafja I Franciszka Schwarzenberg- Czernego kasztelana wojnickiego fundatora kosciola zmarłego w r. 1764 2. Salomei z Schwarzenberg - Czernych Ankwiczowej stolnikowej krakowskiej.

906 **ZATOR** Dobra i zamek położone w wojew Krakowskim pow ~~Wadowm~~ Wadowickim własnosc hr Potockich.
Zamek zbudowany w r. 1455 przebudowany w ~~pmmmmmmm~~ początkach w XIX położony na poł- wsch koncu miasta nad stokiem opadającym spadzisto ku dolinie rzeki Skawy.
U podnoża stoku park. Wjazd przez bramę neogotycką.
Wnętrza na parterze sklepione niektore dekorowane. Pięc kominkow marmurowych. Na piętrze sufity ze stiukami.
Na dekoracji portalu herb Pilawa Potockich. Na gornym piętrze wieży herb Gozdawa Wąsowiczow. Pałac posiadał bogate
Hr Adam Potocki oż. z Marją z Dembinskich

zbiory i galerję obrazow. Obrabowany ze wrzystkiego przez niemcow i bolszewikow teraz swieci pustką. Z bogatych zbiorow sztuki zdobiących zamek zatorski zachowana płyta marmurowa z nadpisem ormiansko- tureckim odnoszącym się do budowy jakiegos meczetu fundowanego przez Alego Paszę wielkiego wezyra z czasow Achmeda 111 znaleziona w Dworach / Pow Bialski/ przy rozbieraniu starej gorzelni.

W parku fragment marmurowej rzezby przedstawiającej aniołka oraz kamienny sfinks we fragmentach.

Kosciol w Zatorze wzmiankowany w r. 1292 zbudowany w r. 1395

Na cmentarzu koscielnym grobowiec księżny Apolonji Poniatowskiej zm 1813 w kształcie sarkofagu antycznego.

Dobra zatorskie ostatnio słynęły jak ze swej gospodarki rolnej tak i z gospodarstwa stawowego największego w Polsc.e

907. GŁĘBOSZYCE Dobra położone w pow wadowickim wojew krakowskiego własnosc hr Duninow. hr Józef Dunin

Pierwotny dwor obejmujący dzisiejszą wschodnią częsc pałacu razem z sienią zbudowany w drugiej połowie wieku XVll powiększony dwukrotnie w r 1646 przez Jana Pisarzewskiego i w r. 1773 przez Adama Pisarzewskiego.

Położony na stoku wzgorza opadającego ku stawowi. Murowany. piętrowy. Prawie cały podpiwniczony. W skrajnych wschodnicj izbach sklepienia w innych sufity.lub pułapy belkowane.

Na piętrze kominki w stiukowych obramowaniach i strzępy boazerji. Piec kaflowy okrągły/ rozebrany w czasie okupacji / z tarczami pod gzymsem herby Starykon i inicjałami Jana Pisarzewskiego i datą 1647 r. Nad głownym wejsciem herb Łabędz ostatnich włascicieli Głębowic. hr Duninow.

908. ANDRYCHOW Dobra polozone w pow Wadowickim woj Krakowskiego Wlasnosc hr Bobrowskich. Palac klasycystyczny z pierwszej polowy XlX w , murowany , w ksztalcie podkowy. Parterowy podpiwniczony.

W kosciele parafjalnymmurowanym na miejce dawnego drewnianego w pierwszej cwierci XVlll w. znajduja sie nastepujace pamiatki dotyczace osob. Obraz Matki Boskiej Rozancowej z portretem fundatorki Salemei z Nielepcow Czernej kasztelanowej oswiecimskiej. Epitafia marmurowa Tadeusza Ankwicza / zm 1785 / i Salomei z Czenych Ankwiczowej.

Ostatniemi wlascicielami Andrychowa byl Stefan hr Bobrowski ozen. z Roza z hr Mecinskich

909 ZBLITOWSKA GORA Dobra polozone w pow. Tarnowskim woj Krakowskiego Ongis wlasnosc braci polskich ktorzy we dworze mieli zbor. Obecny murowany z poczatkow XlX w. parterowy prostokatny od frontu z portykiem wglebionym

W kosciele par. wzniesionym w 1464 r. znajduje sie plyta nagrobkowa jednego ze Zblitowskich dawnych wlascicieli alabastrowa z wieku XlV z nowsza tablica na ktorej napis wskazujacy na Michala ze Zblitowic zm 1464.

Wlasnosc ostatnio rodziny Zabow

908. ANDRYCHOW Dobra polozone w pow Wadowickim woj Krakowskiego Wlasnosc hr Bobrowskich. Palac klasycystyczny z pierwszej polowy XlX w , murowany , w ksztalcie podkowy. Parterowy podpiwniczony.

W kosciele parafjalnymmurowanym na miejce dawnego drewnianego w pierwszej cwierci XVlll w. znajduja sie nastepujace pamiatki dotyczace osob. Obraz Matki Boskiej Rozancowej z portretem fundatorki Salemei z Nielepcow Czernej kasztelanowej oswiecimskiej. Epitafia marmurowa Tadeusza Ankwicza / zm 1785 / i Salomei z Czenych Ankwiczowej.

Ostatniemi wlascicielami Andrychowa byl Stefan hr Bobrowski ozen. z Roza z hr Mecinskich

909 ZBLITOWSKA GORA Dobra polozone w pow. Tarnowskim woj Krakowskiego Ongis wlasnosc braci polskich ktorzy we dworze mieli zbor. Obecny murowany z poczatkow XlX w. parterowy prostokatny od frontu z portykiem wglebionym

W kosciele par. wzniesionym w 1464 r. znajduje sie plyta nagrobkowa jednego ze Zblitowskich dawnych wlascicieli alabastrowa z wieku XlV z nowsza tablica na ktorej napis wskazujacy na Michala ze Zblitowic zm 1464.

Wlasnosc rodziny Zabow

W sąsiednim kosciele prafjalnym wzmiankowanym w 1525 a zbudowanym w 1518 znajdują częsci katafalku dziecęcego z herbami Kornicz, Jelita, Radwan z XVll w. Pozatem : portret-epiafjum Zofji z Komorowskich Gierałtowskiej zm 1638. Płyty nagrobne Jakuba Gierałtowskiego, sędziego oswiecimskiego z postacią rycerz r. 1546. Jana Pisarzewskiego sędziego ziemskiego oswiecimskiego i zatorskiego zm 1652 r. oraz epitafje marmurowe Adama Pisarzewskiego zm 1567, syna Adama sędziego ziemskiego oswiecimskiego, Adama Pisarzewskiego chorążego krakowskiego położone przez żonę Apolonję z Wilkonskich 1782

908. ANDRYCHOW dobra położone w pow. Wadowickim woj Krakowskiego własnosc hr Bobrowskich. Pałac klsycystyczny z połowy XlX w murowany w kształcie podkowy, popiwniczony parterowy.

W sąsiednim kosciele parafjalnym zmurowanym na miejscu dawnego w pierwszej połowie w. XVlllznajdują się następujące pamiątki dotyczące osob. Obraz Matki Boskiej Rożancowej z portretem fundatorki Salomei z Nielepcow Czernej, kasztelanowej oswiecimskiej, Epitafja marmurowa Tadeusza Ankwicza zm 1785 a Salomei z Czernych Ankwiczowej.

909. ZBLITOWSKA GORA dobra położone w pow Tarnowskim woj. Krakowskim. Ongis własnosc Zblitowskich ostatnio ?
Dwor przerobiony z dawnego zboru braci polskich / XVl w/ parterowyprostokątny od frontu z portykiem i czterma słupami Na szczycie portyku herby : Nałęcz i Sreniawa.
W kosciele wzniesionym w r. 1464 znajduje się płyta nagrobna jednego ze Zblitowskich na ktorej napis wskazujący na Mikołaja ze Zblitowic zm 1464 r.

910. SPYTKOWICE Zamek zbudowany w pierwszej połowie XVl wieku przez Wawrzynca Myszkowskiego kasztelana sądeckiego w stylu gotycko- renesansowym powiększony znacznie i przekształcony w okazałą rezydencję przed rokiem 1630 przez Marcina Szyszkowskiego biskupa krakowskiego. Bardzo zniszczony w r. 1945. W dawnym zachowałny w murach frontu obecnego zamku nadproże bramy ozdobione herbem Jastrzębiec wymieniające Wawrzynca Myszkowskiego.
W sąsiednim kosciele parafjalnym zbudowanym w drugiej cwierci wieku XVll / zaczęty 1633 przez Mikołaja Szyszkowskiego biskupa warmijskiego a ukonczonym przez Łukasza Opalinskiego podskarbiego poznanskiego znajdują się epitafje : Marcina Dobruchowskiego zm 1640 i ks Wojciecha [illegible] Sadkowskiego zm 1640. Powiat wadowicki wojew. krakowskie.

911 GRABOSZYCE Położone w pow. Wadowickim woj Krakowskiego Dwor zbudowany przez Dziwisza Brandysa około r. 1575 restaurowany otoczony suchą fosą w podkowę. Murowany piętrowy podpiwniczony.
Kosciół w Graboszycach wzniesiony powtornie w r. 1585 drewniany. W kosciele ołtarzyk ofiarowany przez Annę Jagielonkę Małgorzacie Brandysowej żonie Dziwisza Brandysa sekretarza krolewskiego i własciciela Graboszyc.
Ostatni własciciele ?

912. STRYSZOW Dwor zbudowany zapewne w XVll wieku odnowiony 1714 Parter wraz z piwnicami murowany, złożony z dwuch częsci południowej kwadratowej i połnocnej prostokątnej.
W jednej z izb polichromja barokowa na suficie w prostokętnej ramie kartusze z herbem Odrowąż Wilkonskich
kosciół par na miejscu spalonego zmurowany w r. 1748.
W kosciele epitafjum Franciszka Wilkonskiego q XVlll
Powiat wadowicki wojew Krakowskie.
Ostatni własciciele ?

913. ZEMBRZYCE Pow. Wadowicki woje Krakowskie. Dwor z pocz XIX w murowany z facjatą. Kosciol parafjalny z r. 1530 obecny murowany 1911
W kosciele epitafjum Marka i Michała Kunowskich zm 1772
Ostatni własciciele ?

914. ZEBRZYDOWICE Pow. Wadowicki woj. Krakowskie. Dawny dwor obronny Zebrzydowskich z drugiej połowy wieku XVl oddany bonifratrom na klasztor i szpital przez Mikołaja Zebrzydowskiego w r. 1611
W klasztorze wsrod obrazow portret Elżbiety Wielopolskiej dobrodziejce klasztoru i szpitala.

915. BRZEZNICA pow. Wadowicki wojew. Krakowskie Dwor zbudowany w wieku XVlll , murowany położony w parku
Ostatni własciciele ?

916. TARNOW Ratusz wzniesiony w srodku rynku w w XlV przebudowany w drugiej połowie wieku XVl. Główny portal przy wejsciu z herbem Leliwa wykonany przez J. Villaniego w wieku XVl.

917. WISNICZ NOWY Zamek Brama zamkowa. Pierwotny zamek gotycki wzniesiony po 1500 roku przez Kmitow czteroskrzydłowy z czworobocznym dziedzincem opatrzonym na narożnikach wieżami
Rozbudowany w r. 1621 w okazałą rezydencję barokową prze Stanisława Lubomirskiego. Architektem był Maciej Trapola
Przedstawiona na wizerunku brama wjazdowa odnosi się do czasow przebudowy. W jej attykowym zwienczeniu tablica z nadpisem odnoszącym się do rozbudowy zamku w 1621 i herb Lubomirskich

918. NIDEK Kosciol parafjalny pod wezwaniem sw. Szymona i Judy erygowany w r. 1313 zbudowany według tradycji w r. 1539 Wieża z przed 1617 roku. Wrzystko drewnianej konstrukcji zrębowej. Pow. Wadowicki. Woj Krakowskie.

919. PRZEWORSK Odrynacja ks Lubomirskich położona w woj Lwowskim pomiędzy Rzeszowem a Jarosławiem. Ostatnim ordynatem na przeworsku był ks Andrzej Lubomirski poseł do Izby Panow ożeniony z Eleonorą z Hussarzewskich. Książe Andrzej był jednym z wybitniejszych ziemian Małopolski. Podniosł on i uprzemysłowił ordynację, założył w Przeworsku wielką cukrownię przyczynił się do zbudowania kolei, pracował społecznie, był kuratorem Ossolineum we Lwowie Zmarł w r 1954 w Brazylji w wieku lat 90.
Książe Andrzej pozostawił syna [redacted] i corki Teresę za ks Eustachym Sapiehą, Halszkę za hr Stanisławem Sierakowskim / oboje zostali rostrzelani przez Niemcow w Rypinie w dwa dni po wypowiedzeniu wojny w r. 1939/ wreszcie Marję za hr Stanisławem Potulickim.

920. **OLEJOW** dobra położone w wojew. Tarnopolskim własnosc hr Wodzickich.
Ostatnim dziedzicem na Olejowie był Aleksander hr Wodzicki ożeniony z Marją z hr Dzieduszyckich. Wywieziony w r. 1939 wraz z rodziną przez bolszewikow wgłąb Rosji zamrł z wycienczenia na wygnaniu. Rodzina zdołała opuscic raj bolszewicki wraz z wojskami polskiemi. Hrabina Marja osiadła w Anglji wraz z synem Henrykiem / niestety ułomnym / . Syn K Kazimierz przebywa w Nowj Zelandji z corek Teresa zamężna za Aleksandrem Raciborskim przebywa z mężem w Brazylji a Anna za Romanem Pohoreckim rownież w Brazylji.
Aleksander hr Wodzicki był synem hr Kazimierz znanego ornitologa i autora książek naukowych i Jozefy z hr Dziedu szyckich

921 **KNIEJA POLSKA** zawiera szereg szkicow .

921 ,, Cietrzewie na tokowisku
922. ,, Słonki ciągnące
923 ,, Głuszyca
924. ,, Głuszec tokujący
925. ,, Jastrząb
926. ,, Lis
927. ,, Kozioł
928. ,, Dzik
929. ,, Kaczki krzyżowki
930 ,, Żubr
931. ,, Jelen na rykowisku
932 ,, Bażanty
933. ,, Tragedja fuszerskich strzałow
934. ,, Niedzwiedz żerujący. Pow. Newelski Witebszczyzna
935. ,, Rys gotowy do skoku . Słobodka Minszczyzna
936. ,, Wilk
937 ,, Łos

938 Knieja Polska Poranek w borze - łos.

939. ,, Bobr.

940. TUHANOWICZE dobra położone w pow Nowogrodzkim własnosc rodziny Tuhanowskich Na wizerunku oficyna według starego sztychu podobno Odynca

opis Tuhanowicz patrz no 97

941 KNIEJA POLSKA Zapady wieczorne głuszcow

942. ,, Kuropatwy ciągnące nad buraczyskiem

943. ,, Szarak

944. ,, Żbik

945. ,, Żuraw

946. ,, Dziki przerwały się przez naganke

947 ,, Kozieł opędzający się od bąkow Kamien Kaliskie

948 ,, Dzikie gęsie ciągną ku południowi

949 ,, Orzeł złoty Kamien ziemia Kaliska

950. ,, Czapla

951 ,, Ogary poszły w las Jassany Litwa gorna

952. ,, Czarne bractwo

953, ,, Łos w jeziorze Łany Litwa gorna

954. ,, Rys wyszedł na haliznę. Słobodka Minszczyzna

956 ,, Bociany

957. ,, Czaple na gniezdzie

958. ,, Odyniec w błocie

959. ,, Wydra

960 ,, Bekas - dubelt

961. ,, Spiewacy naszych pol. łąk i lasow

962. ,, Koguty cietrzewie na brzozach

963. ,, Jelen na przesmyku.

964. ŁUNNA dobra położone w pow. Białostockim ziemi grodzienskiej własnosc Romerow.

965. KRYCEWICZE Dobra położone w ziemi Brasławskiej wojew Wil. własnosc Fedorowiczow.

966. JODKANY Dobra należące do rodziny Butrymow położone w pow. Poniewieskim parafji Krakinowskiej w okolicach Laudanskich Rod Butrymow herbu Topor jest starożytny i wielce na całej Litwie i Żmudzi zasłużony a na Laudzie cieszący się wielką sławą. Siedzą Butrymowie na Jodkanach od wielu już pokolen. Ławryn Butrym dziedzic Jodkan podpisywał w r. 1413 akt Unji zwanej " horodelską " od miejscowosci Horodła. Ostatnio Jodkany należały do Bohdana Butryma syna Antoniego, i potomka Konstantego Michała i dalej wstecz do owego Ławryna. Bohdan Butrym filister korporacji Arkonja smarł na Syberji wywieziony tam przez bolszewikow. Pozostawił dwuch synow Zbigniewa ktory stracił obie nogi w kampanji włoskiej i Bohdana. Obydwaj przebywają na emigracji w Anglji.

967. WODOKTY Dobra położone w pow. Poniewieskim nad rzeką Niewiażą. Dawne gniazdu możnego rodu Billewiczow. Od Billewiczow Wodokty przeszły drogą wiana do Kopanskich herbu Jastrzębiec w ktorych to ręku pozostawały dwiescie ~~z mang~~lat zgorą lat. Od ostatniego Kopanskiego bezdzietnego Iwona Kopanskiego Wodokty przy koncu wieku XlX przeszły do jego

~~[illegible]~~ corek jego siostry Zawadzkiej/ Wodokty / i Oginskiej / Wodokty Małe i Wodokciki /.
Zawadzka sprzedała Wodokty Brzozowskiemu a Oginska / secundo voto Wojtkiewiczowa / sprzedała Wodokty Małe i Wodokciki w latach 1910-14 Antoniemu Zawiszy herbu Zadora synowi Kazimierza b. posła do Dumy Panstwowej. ożenionemu z panną Lappowną właścicielowi dobr Jotajnie położonych rownież w pow Poniewieskim. Przedstawiony na wizerunku dwor w Wodoktach Małych był zbudowany przed samą pierwszę wojną swiatową przez Antoniego Zawiszę.
Opisane w Potopie przez Henryka Sienkiewicza Wodokty ktory czerpał swoje wiadomosci od tescia jego Pierwszej żony marszałka Szatkiewicz dotyczą zapewne Wielkich Wodokt w ktorych zamieszkiwał Iwan Kopanski przed swoją smiercią.

968. **POLESIE** dobra położone w pow Poniewieskim dawniej były folwarkiem należącym do Jodkan Butrymow. Po smierci Antoniego Butryma Jodkanie dostały się Bohdanowi Butrymowi a jego brat młodszy Jerzy Butrym rownież filister korporacji Arkonji dostał w spadku ~~[illegible]~~ Polesie. Jerzy Butrym jest ożeniony z Zawiszanką corką Antoniego Zawiszy z Wodokt. Obecnie przebywa wraz z małżonką na emigracji w Anglji.

969. **KOSCIELNIKI** Dobra położone w pow Krakowskim . Własnosc hr Wodzickich. Dawny dwor przerobiony na pałac w latach 1697-1730 po r. 1773 częsciowo zmieniony. Otoczony wraz z ogrodem murem tworzącym czworobok na ktorego narożnikach od wjazdu dwie oficyny. Murowany, piętrowy. Od strony zajazdu portyk czterokolumnowy z herbem Wodzickich
Wodzicki hr August ož z Felicją z hr Ponińskich
Wodzicki hr Henryk ož z Zofją z Sobańskich
(hr W. Wielkp. mieli dobra ?. Potulice
k. Wyciąża p Pleszew

x 970. hr. Benedykt Tyszkiewicz oż
z Maryą z ks. Lubomirskich

Na parterze na osi wielka hala na przestrzał na piętrze po nad nią wielki salon nakryty sklepieniem. W sali bibljotecznej boazerje klasycystyczne.

Park założony w r. 1712 przez planistę i ogrodnika Loreta W ogrodzie obok pomnik- fontana wzniesiony na pamiątkę pobytu w Koscielnikach Stanisława Augusta Poniatowskiego w r. 1787 kamienny w krztałcie wielkiego wazonu.

970 POREBA WIELKA Dobra położone w pow Bialskim wojew Krakowskiego własnosc hr Tyszkiewiczow. Pałac zbudowany około połowy XIX wieku przez Franciszka Lanciego. Jednopiątrowy z połpiętrzem.

Sąsiedni kosciciol parafjalny pod wezw. Sw Bartłomieja wzmiankowany w r. 1325-7. Obecny drewniany z r. 1522 zeszpecony przyrobkami dokonanami w r. 1926.

971 KARNIOWICE Dobra położone w pow. Krakowskim własnosc Skrzynskich. Dwor wzniesiony zapewne w poł XVIII wieku murowany parterowy przerobiony w r. 1860.

Kaplica pod wezw. Sw Marji Magdaleny zbudowana w XVII w a poswięcona w r. 1624 w ogrodzi obok dworu.

W kaplicy 6 tąblic marmurowych ufundowanych w latach 1655-75

1. Na pamiątkę konsekracji kaplicy przez bkp Marcina Szyszkowskiego.
2. Na pamiątkę ks Jakuba Chrostkowskiego zm 1655 sekretarza krolewskiego
3. Na pamiątkę poswięcenia ołtarza w r. 1665 przez biskupa mikołaja Oborskiego
4. Ku pamięci ks Piotra Paczanowskiego zm 1667 prowincjała Jezuitow
5. Ku pamięci Achacego Pisarskiego poległego w r. 1673 starosty wolbromskiego wsławionego w wojnach z kozakami szwedami, siedmiogrodzianami i turkami
6. Ku pamięci Jerzego Sebastjana Lubomirskiego marszałka koronnego

wreszcie 7. tablica na pamiątkę restauracji kaplicy przez Stanisława Mieroszewskiego

Konopka Adam Szamb. J. Sw - Malwina z Ozormińskich

972. MODLNICA dobra poł w pow Krakowskim własnosc Konopkow. Dwor pierwotny drewniany opisany w inwentarzu z r. 1582 obecny murowany z drugiej połowy XVlll wieku przerobiony na począątku XlX wieku Parterowy częsciowo podpiwniczony na jednej z piwnic data 1784 roku.
W sąsiednim kosciele wzniesionym w r. 1553 przebudowanym następnie w drugiej połowie XVll w drewnianym znajdują się

1. Płyta Nagrobna Stanisława Kucharksiego zm w pierwszej poł XVll w.
2. Nagrobek Jozefa zm 1801 i Teresy zm 1811 Konopkow
3. Epitafjum Stanisława Kucharskiego zm 1610.

973. ŁAZANY dobra położone w pow. Krakowskim własnosc Lewartowskich. Dwor wzniesiony w pierwszej połowie XlX w.
W sąsiednim kosciele parafjanym pod wezwaniem Znalezienia krzyża Sw wzmiankowanym 1325-7 a obecnym zbudowanym w r. 1586-90 znajduje się kaplica grobowa Lubomirskich
Na zwornikach portali i okien herb Sreniawa Lubomirskich fundatorow koscioła. Na drzwiach zakrystji herby Sreniawa i Gryf. Chrzcielnica kamienna z herbami Gryf , Odrowąż Sreniawa i Warnia.
Nagrobek ks Jakuba i Sebastjana / zm 1613 fundatora kosc/ Lubomirskich
Epitafja marmurowa Stanisława Kalinowskiego , łowczego podlaskiego zm w r. 1679
Epitafja marmurowa Agnieszki z Luzanskich Boczkowskiej zm r. 1782
Epitafja marmurowa Agaty z Boczkowskich Lewartowskiej zm r. 1785

974 ROŻNOW Dobra położone w pow. Nowosądeckim. Dwor wzniesiony w pierwszej cwiervi w. XlX klasycystyczny muerowany. Wewnątrz malowidła scienne / na jednej Ułani ks Jozefa/ W salonie na scianach 8 widokow Paryża.

Własc. hr Józef Stadnicki oż. z Joanną z hr Stadnickich

W pobliżu znajdują się ruiny zamku wzniesionego przez Piotra Rożna na cyplu urwistej skały nad Dunajcem.. Zamek Rożnow znany był już przed r. 1370. Prawdopodobnie w poczętku w XVl opuszczony przez owczesnego właściciela Jana Amora Tarnowskiego z powodu braku miejsc na rozbudowę.
U stop wzgorza przy drodze prowadzącej do zamku widac resztki twierdzy z poł XVl wieku wzniesionej przez hetmana Jana Tarnowskiego.

975. SLESZYN Dobra położone w powiecie Kutnowskim Własnosc
Dwor zbudowany w pocz. XlX wieku klasycystyczny . Murowany. Dach czterospadowy. Rasztki parku dawniej otaczającego dwor. W sąsiednim kosciele parafjalnym azniesionym w r. 1836 na miejscu dawnego zbudowanego w r. 1535 znajdują się tablice nagrobkowe Ksawerego / zm 1807 / i Teodora / zm 1848 / Zaborowskich

976. ŁEKI KOSCIELNE Dobra położone w pow. Kutnowskim własnosc Czarnowskich
Dwor drewniany pochodzący z połowy wieku XVll restaurowany, położony na wzniesieniu , otoczony dawną fosą. Dach dwuspadowy łamany ze swietlikami. Obszerny park z połowy XlX wieku.
W sąsiednim kosciele parafjalnym p.w. Św. Magdaleny wzmiankowanym w 1357 roku a przebudowanym w r. 1775 znajduje się nagrobek Marji z Zakrzewskich Sokolnickiej zm 1844 r.

977. WOJCZYCE Dobra położone w pow. Kutnowskim własnosc

Dwor zbudowany w XVlll wieku , drewniany , tynkowany. W kilku izbach zachowane belki stropowe. Kominek z XVlll w. rokokowy. przy dworze obszerny park.

978. KUTNO Miasto powiatowe położone na skrzyżowaniu traktow Warszawa- Poznan i Płock- Łęczyca. Otrzymało prawo miejskie w XV wieku. Spalone w r. 1755. Otrzymało nowy przy wilej lokacyjny w r. 1766.
Dawny Pałac zbudowany w koncu XVlll. Murowany parterowy Sien z klatką schodową i duży salon.
Pałac Zawadzkich nabyło miasto Kutno

979. ŁECZYCA Dawny zamek wzniesiony około połowy XlV wieku przez Kazimierza Wielkiego rozbudowany przez starostę łęczyckiego Jakuba Szczawinskiego w pierwszej połowie XVll wieku . Pozostałosc zamku zabezpieczona w r. 1948.

980. BIESIEKIERY Ruiny zamku położonego w ziemi łęczyckiej. Zamek wzniesiony w r. 1500 przez wojewodę łęczyckiego Wawrzynca. Zamek przebudowany w r; 1797 przez kadynała Andrzeja Batorego i w r. 1665 przez Szczawinskich. Około roku 1800 opustoszały popadł w ruinę.
Budynek mieszkalny o czachowanych częsciowo trzech scianach działowych. Sala wpołn - wsch narożu o sladach belkowanego stropu. W sali płm.- zach widoczny otwor wejsciowy do piwnic. W wieży zawienczenie kamienne z herbem prawdzic z pierwszej połowy XVll wieku/ obecnie wmurowane w scianę remizy strażackiej.

981 **PODDĘBICE** Dobra i miasteczko położone w ziemi Łęczyckiej
własnosc

Dwor wzniesiony w latacjh 1610-17 z fundacji Zygmunta Grudzinskiego wojewody Rawskiego. przerabiany w wieku XVlll.
W r. 1832 dobudowana kaplica. Po 1873 rozbudowany przez dodani skrzydła przez Zakrzewskich. Murowany poznorenesansowy. Na sklepieniu dekoracja. Kominek z herbem Grzymała Grudzinskich. Kaplica z r. 1832 nakryta osmiopolową płaską kopułą z dekoracją stiukową z herbami Jastrzębiec, Rola, Pomian i Grzymała
Ostatni Właściciel Rodryk Wyskota Zakrzewski

982. **GOSLUB** Dobra położone w pow. łęczyckim . Własnosc
Barona Małżena

Dwor zbudowany w koncu wieku XVlll klasycystyczny , murowany położony wsrod rozległego parku
We dworze stare posadzki i piece. Dach czterospadowy.

983. **GOSTKOW** Dobra położone w pow. Łęczyckim nad rzeką Ner.
Własnosc Skrzynskich. Ostatnim własciciełem był straszy z dwuch braci Skrzynskich Aleksander / ktory miał brata Ludwika ożeniony z panną Gorską z Oszczeklina.
Pałac zbudowany w r. 1802 klasycystyczny murowany, piętrowy podpiwniczony. Salon owalny. Polichromja wnętrz klasycystyczna W klatce schodowej z romantycznym pejzażem - swiątynia w parku W salonie owalny plafon z Cererą. Na piętrze w salonie owalny plafon Zeus na Olimpie

984. **WODZIERADY** Dobra położone w pow. Łaskim woj Łodzkiego własnosc

Dwor zbudowany w pocz. XlX w. drewniany, otynkowany. Zachowane dawne posadzki piece oraz stolarszczyzna

985. SĘDZIEJOWICE Dobra położone w pow. Łaskim woj. Łodzkiego Własnosc
Dwor zbudowany w pierwszej połowie XIX wieku Murowany, parterowy , dach czterospadowy.

986. PABJANICE Osada na terenie kasztelanji Chropy darowanej kapitule krakowskiej przez Wodzisława Hermana 1086.
Miasto Pabjanice lokowane przez Łokietka 1297. Rozkwit miasta w drugiej połowie XVIw Niszczone przez liczne pożary 1532, 1639, 1760. 1797.
Do roku 1796 własnosc kapituły krakowskiej.
W drugiej połowie XIX wieku staje się ogniskiem przemysłu tkackiego.
Dawny zamek wzniesiony 1565-71 z inicjatywy Stanisława Dąbrowskiego kosztem kapituły krakowskiej, jako siedziba regensow kapituły.
Okna w kamiennym obramowaniu z herbami Poraj Stanisława Dąbrowskiego

987. Ł A S K Miasto powiatowe ongis siedziba rodu Łaskich. Kosciol parafjalny pos wezwaniem nawiedzenia N.M.P. i sw. Michała Archanioła. Parafja erygowana 1366 . Kosciol obecny wzniesiony w r. 1525 z fundacji Jana Łaskiego arcybiskupa gnieznienskiego. Od r. 1532 do 1819 kolegjacki Kaplica Matki Boskiej 1760 z rzezbami swiętych i orągła płaskorzezba Madonny z Dzieciątkiem włoska renesansowa Dzieło mistrza włoskiego ANDREA DELLA ROBII / 1437-1528/ dar Papieża KLEMENSA VII / 1523-1527/ dla arcybiskupa Jana Łaskiego w ramie metalowej z relikwiami, całosc na aksamicie haftowanym w XVIIw
Tablice nagrobne Antoniego Swidłowskiego XVII w ks Andrzeja Gornickiego zm 1821, Wiktorji z Sucheckich Przeradzkiej zm 1845. Feliksa Bądzynskiego zm 1841.
Pod arkadą leży płytka z herbam Korab , krzyżem i literą W pod infułą z XVI wieku

988 . SCHLOSS SEGEWOLD / Sigulda/ Pałac i dobra położone w w Liwonji w najpiękniejszej okolicy tej prowincji zwanej Szwajcarją liwonską Dawniej własnosc baronow

.

Po przeprowadzeniu na Łotwie reformy rolnej dobra zostały sparcelowane a zamek przemieniono na dom wypoczynkowy dla literatow i dziennikarzy łoteskich.

W pobliżu ruiny zamku Segewold.

989. SEGEWOLD / Sigulda / ruiny zamku położonego w Liwonji w t.zw. Szwajcarji liwonskiej. Zamek niegdys wzniesiony przez rycerzy mieczowych w latach 1200, z biegiem lat popadł w ruinę. Jest to jeden z trzech zamkow: Sigulda / Segewold / Turajda i Krimulda stanowiących niegdys linję obronną a położonych w dolinie rzeki Gauji w odległosci 30 mil od Rygi

Zamek Sigulda i Turajda związane są z wspomnieniami o pewnej pięknej dziewczynie znalezionej w r. 1601 na polu bitwy od Turajdą jako niemowlę. Dobrzy ludzie mianowicie zakrystjan z Turajdy i jego żona wzięli niemowlę z pola bitwy, pod ich opieką owa bezdomna sierota ktorą przyjęli do rodziny i wychowali jako własną corkę wyrosła na przepiękną dziewczynę. Jej pierwszę miłoscią był młody ogrodnik z zamku Turajdy imieniem Wiktor. Rodzice zgodzili się aby ich corka przybrana poslubiła Wiktora.

Niestety Roża wpadła w oko grasującego w pobliżu hrszta bandy zbujeckiej zapewne dezertara z chorągwi polskiej polaka Jakubowskiego.

W porywie zazdrosci Jakubowski kazał ją zamordowac.

Pamięc o nieszczęsliwej Roży z Turajdy i jej nieszczęsnego narzeczenego urosła w legenda i Roża stała się bohaterkę narodową łotwy.

Jakubowski dręczony wyrzutami sumienia sam się oddał w ręce władz osądzony i stracony o czem swiadczę dokumenta sądowe przechowywane w archiwum liwonskim w Rydze.

990. TURAJDA Ruiny zamku wzniesionego przez krzyżakow w począthach XIII wieku położonego w Szwajcarji Liwonskiej . Zamek Turajda związany jest z legendą o pięknej Rożyy z Turajdy bohaterki narodowej łotyskiej/ Streszczenie legendy znajduje się w opisie zamku Sigulda / Segewold no 989. /

991 RYGA Tum rygski wzniesione przez rycerzy mieczowych w r1200 przez Alberta I von der Ropp'a ktory otrzymał od papieża Inocentego III zezwolenie na osiedlenie tam kupcow niemieckich

992. KURLANDJA Wczesne przedwiosnie w Kurlandji w okolicach Mitawy koło stacji Olaj i fermy politechniki Rygskiej Peterhof. Ozwał się już pierwsze głuszce a cietrzewie zaczynają tokowac

993. LIWONJA Krajobraz szwajcarji liwonskiej spław drzewa na rzece Gauji.

994. KURLANDJA Wybrzeże kurlandzkie Bałtyku w okolicach ~~Emkmm~~ Kemmern i Majorenhofu.

995. BRZEZINY Miasto pow. w woj. Łodzkim. Data założenia nie znana Dawniej kasztelanja brzezinska. zwana w sredniowieczu Parvia Cracovia. Miasto nabył w r. 1462 Michał Lasocki od Jana Gruszczynskiego biskupa kujawskiego. Z biegiem czasu rozbudodowane. Do roku 1792 miejsce odbywania sejmikow.

Przedstawiony na wizerunku kosciol par. pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża był wzniesiony w XIX wieku choc parafja istniała już w r. 1139. . Kaplica Matki Boskiej Rożancowej fundowana przez Lasockich w połowie XVI wieku. Kaplica Św. Krzyża fundowana przez mieszczanuna Pawła Miedzionkę około 1610 r.

W kaplicy Lasockich znajdują się:

Tablica fundacyjna Stanisława Lasockiego, z herbami Dołęga i

Leliwa.

Płyty nagrobne: Stanisława Lasockiego w zbroi i z buzdyganem mieczem i szyszakiem z XVl wieku dłuta Berbardino Zanobji de Gianotis. oraz Wandy Lasockiej zm. 1535 r. Dwa duże grobowce rodziny Lasockich w krypcie z herbami Dołęga.

Michała Lasockiego podkomorzego i starosty łęczyckiego,
Stanisława Lasockiego podkomorzego poznanskiego i starosty rawskiego
Jakuba Lasockiegokasztelana łęczyckiego
Jana Lasockiego chorążego łęczyckiego z datą 1600 r
Zofji Lasockiej żony Stanisława z herbem Odrowąż
Anny Lasockiej żony Jakuba z herbem Nałęcz.
Tablica żony Tomasza Grzybka zm 1630

Epitafja:
Jozefa Lasockiego kasztelana łęczyckiego zm 1757
Antoniego Lasockiego wojewody ceichanowskiego zm 1799
ks Jana Bra[redacted]a zm 1811 , Ksawerego Rasnickiego zm 1812
Adama Noyszewskiego zm 1813 , ks Bartłomieja Wokackiego zm 1816
Konstantego Pytkewskiego zm 1824 i Piotra Grabinskiego zm 1831.

996. [redacted] OPOROW kosciol par. pod wezwaniem sw Marcina
Gotycki, zbudowany w r. 1450 około połowy XVll wieku mury zostały pogrubione. Kosciol leży w powiecie Kutnowskim.
W kosciele: dwa portrety Jozefa i Antoniego Sołłohubow z połowy XVlll wieku, dwa portrety Jana i Heleny Sołłohubowz k z konca XVlll w. Płyta nagrobna Władysława Oporowskiego biskupa
Epitafja: Wincentego Veselcio paulina, zm 1642 Stanisława Oporowskiego paulina zm 1758. Jozefa i Antoniny Sołłohubow fundatorow kosciola,
Tomasza Orsetti zm 1785, Konstancji Orsetti zm 1841, Jana Orsett zm 1844

997. PIATEK miasteczko położone w pow. Łęczyckim należało do dobr arcybiskupstwa Gnieznienskiego

posiadało dwor arcybiskupi. Przywilej miejski potwierdzony przez Władysława Jagiełłę w r. 1429. Położone na szosie Łowicz- Łęczyca.

Kosciol paraf. pod wezw. Św Trojcy wzniesiony w r. 1460
W kosciele tablice nagrobne Heleny z Pokrzywnickich Gomolinsliej podkomorzyny łęczyckiej zm 1807
Jozefy z Zaborowskich Rosciszewskiej zm 1829
Ludwika Rakowieckiego zm 1829
Joanny z Wodzynskich Rakowieckiej zm 1844 oraz Michała zm 1844
Tekli zm 1850 z Chądzynskich Dzierzbickich.
Na cmentarzu koscielnym nagrobek rodziny Wodzinskich.

998. Osda położona w pow. Kutnowskim, zwana GŁOGOWIEC
Kosciol par pod wezwaniem Narodzenia N.M.P. i sw. Wojciecha ukonczony1433. Portal renesansowy nad nim kartusz z herbam Grzymała Głogowskich i datą 1573.
Nagrobek Jana Głogowskiego wystawiony przez Pawła Głogowskiego w r. 1563.
Tablice nagrobne : Macieja Goreckiego zm 1812. Franciszka Bagniewskiego zm 1815. Wojciecha i Ludwiki z Wieszczynskich Bojarskich
Na cmentarzu koscielnym pomniki Wieszczynskich 1843
Wojciecha Bojanowskiego zm 1851

999. RYGA Widok na Uniwersytet dawniejszą Politechnikę położoną nad dawnym kanałem wsrod pięknego parku./Opis patrz No790.

1000. KURLANDJA W pobliżu Rygi wsrod lasow nadmorskich wzniesiono krzyż drewniany na pamiątkę rostrzelanych przez bolszewikow w r. 1919 kilkuset osob. Wsrod rostrzelanych i zamordowanych był kwiat inteligencji: profesorowie uniwersytetu, lekarze , ziemianie adwokaci i działacze społeczni prowincji bałtyckich.
Na krzyżu widnieje napis w językach łacinskim, łoteskim i niemieckim " BOŻE PRZEBACZ IM"
Tym wizerunkiem znamiennym zakonczyłem głowny etap mojej pracy . Zbior rysunkow zajmuje 1000 tablic.

1001 ŻMUDŹ Dzien zimowy.

Piękne są nasze dnie zimowe gdzies na Żmudzi lub gornej Litwie Krajobraz zimowy jest dla laikow bodaj zagadkę W owe dnia mrozne a słoneczne kiedy zdawac by się mogło że rozgraniczenie swiatła i cieni powinno raczej byc wyrazne , oko malarza nie obserwuje zakreslenia tu płaszczyzny barw a raczej zkomplikowaną grę kolorow połtonow i połcieni. a błękit nieba gdzies na horyzoncie zlewa się w delikatnej mgle z jasnoscią sniegu. Snieg w gruncie rzyczy nie bywa nigdy białym. kładą się na nim długie [illegible] niebieskawe smugi od drzew , lasow l lub krzyża przydrożnego. Promienie słoneczne nie padają tu prostopadle a raczej slizgają się po powierzchni sniegu ciągnąc za sobą rożowawe lub fjoletowe połtony.

1002. OSITNIACZKA dobra położone na Ukrainie w powiecie czehrynskim gub Kijowskiej w odległosci 75 wiorst od Czehrynia i 12 wiorst od miasteczka Złotopol / zwanego dawniej Hulajpole / gdzie znajdował się kosciol parafjalny

Ositniaczka należała ongis do Lubomirskich potem do Waskowiczow dalej Żubrykow. W r. 1536 Krol Zygmunt I nadaje cały obszar Smiły ktorego częsc stanowiła Ositniaczka Juskowi Tomkiewiczowi.

Krystyna Pachucina Korzeniowska ostatnia z rodu Żubrykow sprzedaje całe dobra w r. 1633 Stanisławowi Koniecpolskiemu

Po smierci bezdzietnego Stanisława Lubomirskiego rożne losy nawiedziły całą Smiłowszczyznę i jej częsc Ositniaczkę. dostała się ona w ręce Potiemkina potem Dawydowych od ktorych w r. 1808 nabył Ositniaczkę Antoni Kotiużynski z Wołynia na społkę z Hieronimem Grudzinskim

Na mocy działu dokonanego przez nabywcow w r. 1814 na schedę Kotiużynskich przypadła Ositniaczka Niższa . W r. 1815 A. Kot Kotiużyski kupuje od Florjana Zaleskiego sąsiednią wies Pisarzowkę a w r. 1820 od generała Mikołaja Wysockiego pobliską wies Rosochwatkę.

Ositniaczka Niższa pozostała w rękach rodziny Kotiużynskich Rosochowatkę otrzymała w posagu corka Antoniego Kotiużynskiego z jego pierwszego małżenstwa z Jozefą Zwierzchowską, Konstacja zamężna za Teodorem Krasinskim własciciclem wsi Regimentarzowka. Wies Pisarzowka przeszła w rece corki Antoniego z drugiego małżenstwaz Teresą Jerlicz, Teofoli zamężnej za Swiętosławem Koroway Metelnickim a pozniej corki Teresy za Antonim Zaleskim.

Antoni Kotiużynski w ciągu kilku lat pełnił urząd podkomorzego powiatow Czehrynskiego i Czerkaskiego.

Antoni Kotiużynski zmarła w 1837 roku. Ositniaczka przeszła w ręce jego żony Teresy z Jerliczow oraz synow z drugiego małżenstwa Henryka, Konrada i Zygmunta. Gospodarkę prowadziła wdowa po Antonim, pomagali jej w tem synowie, wpierw Henryk-zmarł bezpotomnie w r. 1849, pozniej Konrad-zmarł bezpotomnie w r. 1872 - wreszcie Zygmunt.

Teresa Kotiużynska zmarła w r. 1880 i własciciclem Ositniaczki pozostał nakmłodszy z synow Zygmunt. Po smierci Zygmunta w r. 1894 spadek po nim przeszedł na syna Antoniego ktory ukonczył wydział rolny na uniwersytecie Jagielonskim

W roku 1917 fala bolszewizmu ogranęła tę częsc Ukrainy. Majątek został zniszczony Antoni Kotiużynski musiał opuscic gniazdo rodzinne. W niepodległej Polsce pełnił urząd attache rolniczego przy ambasadzie Polskiej w Berlinie a pozniej dyrektora Banku Ronego / oddział w Poznaniu.

1003 BIAŁACZEW Dobra położone w wojew. Kieleckim własnosc rodziny hr Broel- Platerow. Ostatnim włascicielem był Zygmunt hr Broel Plater ożeniony z Anną z hr Brzozowskich Pałaz w Białaczewie wzniesiony w latach 1797-1806 według projektu znakomitego architekty Jakoba Kubickiego genera;nego intendenta Budowli Krolewskich / 1758- 1833/

Uwaga Kubicki budował rownież pałace w Bejscach, Radziejowicach i Sterdyni.

1004. LUDYNIA Dobra położone w pow. Jędrzejowskim wojew. Kieleckiego. Na wizerunku fragment dworu i zabytkowgo spichlerza dworskiego. W latach 1908-1912 Ludynia należała do Teofila Rytla- Szeligi zm w r. 1912.

1005 BATKOWO Dobra położone w pow. Ciechanowskim wojew. Warszawskiego na wizerunku zabytkowy lamus dworski. Ostatni własciciel ?

1006. RAVSNAS Dwor domeny panstwowej RAVSNAS w srodkowej Szwecji wzniesiony w r. 1723. Architekturą swą przypomina przeciętny dwor szlachecki w Polsce. Swiadczy to pewnej wspolnocie architektury wiejskiej w obu krajach.

1007. DROTTINHOLM pałac zwanyWersalem Szwedzkim rezydencja podmiejska krolow szwedzkich położona w pobliżu Stockholmu zbudowana w latach 1662--86 przez Nikodema Tessi starszego w wi c mniej więcej w tym samym czasie co i pałac w Wilanowie pod Warszawą ktorego budowę zaczął krol Jan III Sobieski / 1674-1696 / według planow architekta włoskiego Jozefa Bellotti w r. 1677

Wizerunek ten służy do porownania wspolnosci wpływow baroku

1008. STROMSERUM Dwor o charakterystycznej architekturze skandynawskiej zbudowany w r. 1770 należący do domeny panstwowej położonej w srodkowej Szwecji.

1009. VADSTANA Zamek położony nad jeziorem w srodkowej Szwecji wzniesiony w Sredniowieczu. Jeden z najpotężniejszych zamkow Szwedzkich.

Zamek ten związany jest z pamięcią Sw. Brigidy ktora tu mieszkała i dobro dla ludzi czyniła.

1010. WALEWICE Dobra położone w ziemi Łowickiej własnosc Grabinskich . Pałac zbudowany w r. 1783 na miejsce drewnianego dworu dla Anastazego Walewskiego i jego żony Magdaleny z Tyzenhauzow przez architekta Hilarego Szpilewskiego.

Pałac położony w parku rozplanowanym przez Władysława Kronenberga w r. 1886.

Po smierci ostatniego właściciela Stanisława Grabinskiego zm1924 dobra te przeszły do jego żony Jadwigi z hr Potockich

1011 KIERNOZIA Dobra położone w ziemi Łowickiej własnosc Wieszczycykich. . W wieku XV należały do rodziny Sieppskichpozniej do Piwow / w wieku XVll wreszcie w wieku XVIII do Łączynskich.

Marja Łączynska była małżonką Atanazego Colonna Walewskiego szambelana krola Stanisława Augusta.

Pałac z pierwszej połowy XlX wieku. Na częsci terenu od południa wschodu resztki parku.

W sąsiednim kosc. parafj. pod wezw sw. Małgorzaty z XVI wieku znajdują się : obraz trumienny Anny z Zaborowa Piwowej, fragment nagrobka Pawła de Kiernozia zm 1546 . nagrobek Barnaby Zawiszy Czarnego zm 1815 i jego żony Krystyny zm 1819 wreszcie tablice nagrobne Łączynskich Macieja zm. 1795, Teodora Michała zm 1842

i Klementyny zm 1842.

Ostanim dziedzicem Kiernozi był Kazimierz Wieszczycki ożeniony z N. z Jaraczewskich

1012 NOWE MIASTO NAD PILICą Dobra i miasteczko położone w pow. Rawsko Mazowieckim własnosc Bławdziewiczow.

Pałac zbudowany w drugiej połowie XVIII wieku dla generała Franciszka Granowskiego. Park sytuowany tarasowo na stoku doliny Pilicy. W sąsienich kosciołach znajdują się.

a. w Kosciel Św Kazimierza epitafja Anieli Z Szydłowskich Gostomskiej zm r. 1805. Pawła Gostomskiego chorążego ziem pomorskich zm r. 1825. Kazimierza Słupeckiego zm 1832, Roży z Rzeszotarskich Gostomskiej zm 1840.

b. w Kosciele par. p. w. Opieki Matki Boskiej zbudownym w 1850 na miejscu starego z XV wieku znajdują się płyty nagrobne : Piotra Falniego zm 1690, Franciszka Filipskiego zm 1818 Dra Jozefa Rothendorfa zm 1828 , Magdaleny Malinowskiej zm 183[illegible]

c. w kosciele i klasztorze Kapucynow zbud w 1765-86 z fundacji Stanisława Swidzinskiego wojew. rawskiego i Kazimierz Granowskiego rownież wojew. rawskiego wreszcie Franciszka Granowskiego Generała wojsk Koronnych brak jest pamiątek historycznych.

Ostatnim dziedzicem Nowego Miasta nad Pilicą był Gustaw Bławdziewicz ożeniony z Adelą z hr Łubienskich.

1013 KALEN Dobra położone w pow. Rawsko Mazowieckim własnosc Chełmickich. Pałac zbudowany w połowie wieku XIX położony w r rozległym parku.

1014. ŁAGONICE dobra położone w pow. Rawsko Mazowieckim . Dobra te do połowy wieku XIX były własnoscią rodziny Wylazłowskich. Dwor zbudowany w wieku XVIII położony wsrod parku.
Ostatnim włascicielem był ?

1015 WEGRZYNOWICE dobra położone w pow Rawsko Mazowieckim
Dwor zbudowany około połowy XVIII w. na miejscu dawnego związanego według tradycji z osobą Jana Chryzostoma Paska
Ostatnim włascicielem był ?

1016 STARA WIES dobra położone w powiecie Rawsko Mazowieckim dwor zbudowany w drugiej połowie XVIII wieku według tradycji z fundacji Krola Stanisława Augusta dla Anny Rajeckiej.
We dworze posadzki z barwnego drzewa, dwa piękne kominki na sufitach rozety.
Ostatnim włascicielem był ?

1017. ŻYTNO dobra położone w pow. Radomskowskim. Dwor zbudowany w pierwszej połowie wieku XVIII własnosc Siemienskich
Ostatnim dziedzicem był Jacek Siemienski, poseł na sejm radca Tow, Kred. Ziemsk. ożeniony z Ewą z Wielowieyskich

1018 BąKOWA GORA dobra położone w pow. Radomszczanskim.
Dwor zbudowany przez Małachowskich murowany pochodzi z drugiej połowy w. XVIII
W sąsiednim kosciele par. p.w. Sw Trojcy z wieku XV a przebudowanego w r. 1603znajdują się : epitafie Małachowskich mianowicie Katarzyny z herbem Jastrzębiec, zm 1604 r Jozefa zm 1717 z herbem Nałęcz , epitafjum małżenstwa Dzierzgowskich Jozefa zm 1830 i Salomei zm 1847.
Na cmentarzu nagrobek Jana Błeszynskiego zm 1822.

1019. SKIERNIEWICE dawny pałac arcybiskupi wzniesiony 1610-1619 z fundacji arcybiskupa Wojciecha Baranowskiego i Wawrzynca Gembickiego prawdopodobnie na miejscu poprzedniego drewnianego. Zniszczony w XVII wieku odnawiany i rozbudowany 1721-59 , restaurowany i ozdobiony ze wzniesieniem kaplicy w r. 1762.

Pałac otoczony rozszerzonym znacznie w r. 1845.

W kosciele parafjalnym p.w. sw Jakobam pierwotnie drewnianym z fundacji biskupa Jana z Sienna , spalonym w r. 1460 spalonym w wieku XVIII a następnie zmurowanym z fundacji prymasa Antoniego K. Ostrowskiego znajdują się:

Tablice nagrobne Henryka Firleja zm 1676, Andrzeja Olszowskiego zm 1677, H. Loethefelda de Loewensprunga medyka krolewskiego zm 1760. arcybiskupa Adama Komorowskiego zm 1759.

1020. MAJKOWICE ruiny zamku zwanego " Surdega ". Należał w wieku XV do rodu Jelitczykow między innemi do Florjana Szarego . W pocz. XVI wieku własnosc Majkowskich.

Obecne runi poczhodzą z w XVI. Zamek położony na skraju podmokłej doliny Pilicy. Murowany z łamanego kamienia i cegły , narożniki i detale z ciosu.

1021. ŁOWICZ Kosciol kolegjacki p.w. Wniebowzięcia N.P.M. i sw. Mikołaja. Parafja istniała w r. 1100 Kosciol kolegjacki 1433. Pierwotnie drewniany. Murowany gotycki rozpoczęty przed r. 1443 pozniejszy przekrztałcony rzekomo 1530 orz 1624. z przedmurowaniem i dokonczeniem wież.

Po pożarze gruntownie przebudowany z podwyższeniem korpusu w latach 1653-54 z fundacji arbpa Macieja Łubienskiego zapewne według projekty Tomasza Pancino oraz wykonczony

przez Andrzeja Pancino. Przybudowki rozbudowane z fundacji arcbpa Adama Komorowskiego 1759. Gruntowna restauracja 1862. Po pożarze 1939 odbudowany przez arch Ryszarda Pawłowskiego.

W kolegjacie znajdują się porterty.: arcbkp Jana Wężyka z po czętkow XVIII w. arcbkp Macieja Łubienskiego poł XVII w Andrzeja Cebrowskiego lekarza nadw. kr. Władysława IV . Jana Tarnowskiego arcbkp Gnieznienskiego, J zm 1604. Jana Tarnowskiegoarchidjakona krakowskiego zm 1669. arcbkp. Michała Radziejowskiego zm ok. 1700 arcbkp Stanisława Szembeka zm pocz. XVIII w. arcbk Teodora Potockiego zm poł XVIII w. Adama Komorowskiego zm pocz. XVIII w. arcbkp. Władysława Łubienskiego pocz XVIII w. Adama Zajączkowskiego kanonika łowickiego 1757.arcbkp Michała Poniatowskiego pocz XVIII w. biskupa Kajetana Sołtyka pocz. XVIII w. arcbkp Ignacego Krasinskiego konic XVIII w; Franciszka Czajkowskiego kanonika łowickiego; Kazimierza Tarnowskiego.

Nagrobki: arcbkp Jana Przerębskiego zm 1562; Anny z Pawłowa oraz Marcina [illegible]ywojskiego gostynskiego małżonkow Sleszynskich zm 15[illegible]. arcbkp Jakoba Uchanskiego zm 1581; arcbkp Hernryka Firleja zm 1626; Jerzego Rokickiego kanonika łowickiego zm 1629 arcbk Andrzeja Leszczynskiego zm 1657. arcbkp Wacława Leszczynskiego zm 1666; arcbkp. Mikołaja Prażmowskiego zm 1673. ; Andrzeja Retka prałata zm 1907

Płyty nagrobne arcbkp Jana Lipskiego zm 1641 i arcbkp Mikołaja Prażmowskiego zm 1673

EpitafjeJadwigi z Klinnik Osmolskiej zm 1625 ; Władysława Obidowskiego kanonika gniezn. zm 1633 Jana Ługowskiego archidjakona łowickiego zm 1641

Epitafje: Piotra Małoklęckiego kanonika łowick. zm 1644 Barbary z Duninow Mikołajowej Łayszczewskiej kasztelanowej sochaczewskiej zm 1645. Samuela Przecławskiego kanonika łowick. zm 1659. Kacpra Trzemieskiego sufragana gnieznieńsk. zm 1665 Wojciecha Pilchowicz dziekana łowick. zm 1655; Jana Stanisława Grabowskiegokanonika łowick zm 1686; Andrzeja Karola Szałowskiego archidjakona łowick. zm 1686 ; Mateusza Orłowskiego kanonika łowick. zm 1697, Jana Witkowskiego kanon. Gniezn. zm 1718,; Stanisława Krajewskiego kanon. łowick zm 1694; Franciszka Łąckiego sufr. [illegible] kujawskiego zm 1617, Macieja Łąckiego dziekana łowick zm 1557, Andrzeja Konstantego Łąckiego kanon łowick zm 1712. Tekli Rydzynskiej zm 1827. Jakoba i Domiceli Łempickich zm 1831; Jakoba Sikorskiego zm 1831 Andrzeja Kiełłczewskiegi kanon. łow. zm 1863.

W Kaplicy sw. Trojcy : nagrobek Piotra Tarnowskiego chorążego łęczyckiego pocz XVII w.

W Kaplicy Sw Anny : epitafje: Wojciecha Święcickiego kanon. łowick zm 1644; Adama Oporowicza kanon. łow. zm 1674; Jozefa Trzcinskiego sufr gniezn. zm 1738; Krzysztofa Dobinskiego dziekana łowick. zm 1769

W Kaplicy Najsw. Sakramentu nagrobki; Adama Zajączkowskiego kanon łowickiego zm 1760; Oczykowskich : Arkadjusza zm 1872, Leopoldyny Wacławy z, 1889; Franciszki zm 1901 i jej corki Bronisławy

W Kaplicy P. Jezusa Ukrzyżowanego nagrobek arcbkp Adama Komorowskiego zm 1759

W kaplicy Ogrojcowej epitafia Andrzeja zm 1806 i Heleny z Barszczow zm 1820 małżonkow Zawadzkich.

1022 BAKOWA GORA ruiny zamku położone w pow Radomszczanskim na wysokim wzgorzu panującym nad doliną Pilicy obok traktu Przedborz- Piotrkow.
Zamek wzniesiony w XIV wieku przez Zbigniewa Bąka.

1023. ARKADJA Park romantyczno sentymentalny położony w ziemi łowickiej między rzeczką Skierniewką a drogą z Łowicza do Nieborowa.
Założony w r. 1778 przez Helenę z Przezdzieckich Radziwiłło wę a projektowany przez Szymona Bogumiła Zuga przy jej wspo udziale pracował nad jego upiększeniem Wojciech Jaszczołd W srodku parku pawilony : swiątynia Djany, dom arcykapłana zamek gotycki , domek Sybilli wreszcie przesstawiony na rysunku domek Murgrabiego wzniesiony przed r. 1800
Arkadja należy do dobr Nieborowskich ks Janusza Radziwiłła oż z ks Anną z Lubomirskich

1024. TARCE Dobra położone w pow. Jarocinskim wojew. Poznanskiego Pałacyk zapewne z początkow XIX wieku.
Dobra te należały do Ostrog Gorzelskich. Zbigniew Gorzelski zapisał takowe swojej siostrzenicy Oldze z Ostrog Gorzenskich Skarzynskiej małżonce Zdzisława Skarzynskiego ktory po smierci żony odziedziczył Tarce i był ostatnim ich właścicielem

1025. TUBADZIN Dobra położone w ziemi Sieradzkiej należące do Colonna Walewskich. Dwor wzniesiony w początkach XIX wie Ostatnim dziedzicem był Kazimierz Walewski radca tow. kred ziemsk. ktory w Tubądzinie zgromadził cenne zbiory dotyczące ich rodziny i stworzył prawdziwe muzeum . Były tam portrety, stroje, dokumenta . Kazimierz Walewski był nieżonaty. Był on ostatnim dziedzicem Tubądzina

1026. **KNIAJA POLSKA** Dziki

1027. MAŁKOW dobra położone w pow. Sieradzkim. Pałac wzniesiony około roku 1820-1830. przez Biernackiego adjutanta Cesarza Napoleona na wzor domu zamieszkałego przez Napoleona w czasie jego pobytu na Elbie.
Małkow należał do rodziny Pstrokonskich. Corki Ostatniej z Pstrokonskich - Bardzinskiej z domu sprzedały Małkow Adamowi Krzyżanowskiemu własciciełowi sąsiednich Prusinowic ożenionego z Reginą z Krzyżanowskich. W Małkowie osiadł syn ich młody Henryk Krzyżanowski ktory jako oficer rezerwy zmarł w Anglji w r. 1943.

1028 WRZACA Dobra położone w powiecie Sieradzkim . Dwor z początkow wieku XlX . Po smierci /N/ Grodzickiego dobra odziedziczyła jego małżonka Marja z Grodzickich Grodzicka siostra Włodzimierz z Morzyc, Filipa z Lubranca i Stanisława.

1029. WOLBORZ Dobra biskupie wspomniane jako grod Wolborz w roku 1136 lokowane na prawie Magdeburskim już w r. 1357. Dobra te położone w ziemi Piotrkowskiej należały do biskupow Kujawskich.
Pałac pierwotnie wzniesiony w r. 1626 przebudowany od fundamentow w r. 1773 według projektu Franciszka Placidiego dla arcybiskupa Antoniego Ostrowskiego.
Park założony przez tegoż Placidiego opada tarasami.

1030. BEŁCHATOW Dobra i miasteczko położone w ziemi Piotrkowskie nad rzeczką Rakowką. Dwor zbudowany w pierwszej połowie XVIII wieku murowany pozniej dwukrotnie powiększony.
W Bełchatowie znajdują się dwa kocioły:
Parafialny p.w. Narodzenia N.P. Marji k kosioł p.w. sw. Stanisława w r. 1830 z fundacji Stanisława Kaczkowskiego
Ostatni właściciel ?

1031 SOBOTA kosciol . Wies osadzona na prawie niemieckim około 1 1250 roku na przełomie XIV-XV wieku otrzymała prawo miejskie. W wieku XV-XVI własnosc Sopockich
Kosciol parafjalny p.w. Ss Piotra i Pawła Apostołow zbudowany w pierwszej połowie XVI wieku na miejsce dawnego z fundacji Tomasza Sopockiego kasztelana Łęczyckiego. Restaurowany w r. 1852.
W kosciele dwa nagrobki Sopockich: Tomasza zm 1527 i Jakuba dworzanina Zygmunta I zm 1540 przedstawiające rycerzy w zbroi. z herbem i kartuszem herbowym;
Cypriana Zawiszy Czarnego zm 1827 .
W kosciele cmentarnym drewnianym p.w. Przemienienia Panskiego nagrobek Honoraty z Zaborowskich Kożuchowskiej zm 1825.
Na wzgorzy zamkowym neogotycki zamek z 2 poł XIX w.

1032. OŻAROW Dobra położone w pow. Wielunskim . Dwor wzniesiony około połowy XVIII w. drewniany na podmurowaniu tynkowany. Stropy belkowane . Na jednej belce data 1745
Ostatni właściciel ?

1033. NIECHMIROW dobra położone w pow. Sieradzkim. Dwor czy też oficyna dworska z konca XVIIIw. murowana , popiwniczona. Park ze szpalerami grabowemi i altanami
Ostatni własciciel ?

1034. GOSCINNA dobra położone w pow Piotrkowskim . Dwor zbudowany w XVIII wieku, drewniany oszalowany z piwnicami sklepionemi . Dach łamany , polski, gontowy
Ostatni własciciel ?

1035. LUBIEC dobra te leżą w pow. Piotrkowskim. Dwor z pierwszej połowy XIX w. murowany , popiwniczony.
Nad wejsciem data 1835 . Położony na wyspie
Ostatni własciciel ?

1036. PARZENICE dobra położone w pow. Piotrkowskim . Dwor wzniesiony w XVIII w. , murowany, dach gontowy.

1037. BOLESŁAWIEC Ruiny zamku położone w pow. Wielunskim.
Zamek wzniesiony w 1269 r. . Przebudowany przez Kazimierza W. w r. 1335.
Zburzony w czasie najazdow szwedzkich. W początku XVIII zburzony ponownie i nie odbudowany. Położony na wzgorzu na zachodnim brzego Prosny.
Wątek murow z cegły i kamienia polnego obłożonego cegłą

1038. SANCYGNIOW . Dobra położone w ziemi Kieleckiej. Pałac przerabiany pochodzi zapewne z XVIII w. Brama wjazdowa renesansowa z XVI w. . Dawniej Sancygniow był osrodkiem arjanskim. W Sancygniowie dochował się dawny zbor braci Polskich. Arjania skupiali się przeważnie w okolicach Pinczowa. Protektorem ich był Jan Sieniawski, kasztelan żarnowski. Oprocz okolicznej ludnosci przybyli tu osad nicy i rożni wybitni arjanie jak Piotr Statoriusz ,Ostro

Ostrorog, trzej Lubienieccy, Jonas Schlichting, Jarosz, Walerjan i Sa,uel Otfinowscy.

Od kilku pokolen dobra Sancygniowskie należą do rodziny Deskurow. Ostatnim dziedzicem był Andrzej Deskur ożeniony za Stanisławą z Kosseckich.

1039. WISNIOWA dobra położone w ziemi Sandomierskiej . Dwor z XVIII wieku. Wisniowa ongis należała do Kołłątajow. Tu w. 1750 urodził się Hugo Kołłąntaj pozniejszy podkanclerzy koronny piasarz i działacz polityczny / 1750-1812/ ; zreformował akademję krakowską; był jednym z tworcow konstytucji 3-go Maja, przygotowywał po Targowicy insurekcję kosciuszkowską, po upadku powstania więziony lat 8 przez Austryjakow, potem wraz z Czackim organizował Liceum Krzemienieckie. W kosciele miejscowym przechowywane jest serce Hugo Kołłątaja.

Ostatnio Wisniowa należała do rodziny Orsettich. We dworze zachodziły rożne nadprzyrodzone wypadki czego swiadkiem był ostatni z dziedzicow Jozef Orsetti . Dokładne wiadomosci o tych nadprzyrodzonych zjawiskach posiada sąsiad wisniowej p. Jozef Rytel dziedzic Jałowęs.

1040. SZYDŁOWIEC. Dawny zamek Szydłowieckich położony w ziemi Sandomierskiej. Była to siedziba Odrowążow zwanych Szydłowieckiemi

1041. RYTWIANY Ruiny zamku niegdys siedziba możnej rodziny Zborowskich / sławny Samuel Zborowski scięty na zamku na Wawelu za zabojstwo Wapowskiego / Leżą Rytwiany w ziemi Sandomierskiej. Zachowały się jedynie szczętki murow dawnego zamku.

Ostatnim włascicielem Rytwian był Artur ks Radziwiłł ożeniony z Krystyną z hr Broel Platerow

pw. Kozienickim

1042. JANOWIEC Ruiny zamku położone w ziemi Sandomierskiej ongis własnosc Firlejow. Budowany przez Piotra Firleja †1537 a rozbudowany przez Andrzeja Firleja w końcu XVI przez Tarłów. Spalony 1656. Odbudowany przez Jerzego Lubomirskiego marsz. kor. 1783 własn. Mikołaja Piaskowskiego. 1928 Leona Kozłowskiego

1043. NIEDZICA dobra położone w ziemi Sandomierskiej. Dwor zapewne z pierwszej połowy XIX wieku

Ostatnio należały do Niwinskich z ktorych ostatnim włascicielem był /N/ Niwinski

1044. STRZAŁKOW dobra leżące w ziemi Sandomierskiej w okolicach Buska. Dwor z połowy XVIII w. Własnosc Makomaskich.

Ostaynim własciciel był Wacław Makomaski oż z Zofją z Przyjemskich

1045. NIKISIAŁKA dobra położone w ziemi Sandomierskiej. Dwor z drugiej połowy XVIII wieku zbudowany według projektu Jozefa Karsnickiego. Własnosc Malinowskich.

Ostanią włascicielką Nikisiałki była panna Zofja Malinowska ktora wzorowo prowadziła stu morgową resztowkę dawnych dobr.

1046. MIĘDZYGORZ Ruiny zamku wzniesionego przez Kazimierza W. położone w ziemi Sandomierskiej

1047 UJAZD Ruiny zamku i baszta zamkowa wzniesiona przez Ossolinskich . Leżą w ziemi Sandomierskiej.

Ruiny i dobra Ujazd należą do hr Ostrowskich. Ostatnim włascicielem był Jan Krystyn hr Ostrowskich ożeniony z Anną z hr Broel Platerow

1048. OSSOLIN Resztki ruin okazałego ongis zamku Ossolinskich leżące w ziemi Sandomierskiej . Pozostał jedynie fragment mostu przerzuconego malownicz po nad drogą

1049. TERESIN Dobra położone w pow. Sochaczewskim wojew. warsz. Pałac zapewne z połowy XIX wieku. Dobra te przez czas pewien należały przejsciowo do Natansonow od ktorych na parę lat przed pierwszą wojną swiatową nabył Teresin s.p. ks Władysław Drucki Lubecki.

W obszernym parku teresinskim w r. 1913 rozegrał się dramat zabojstwa ks Władysława Druckiego Lubeckiego przez niewyjasnionego zabojcę. Oskarżonym był przyjaciel księcia ordynat na Massalanach Jan Bisping. Sądy rosyjskie za oskarżeniem prokuratora Herszelmana skazały ordynata Bispinga na dożywotnie więzienie i pozbawienie praw szlachectwa. Za pierwszej okupacji niemieckiej ordynat został wypuszczony z więzienia przez niemcow i przebywał na wolnosci. Za czaso niepodległej Polski odbył się powtorny proces i sąd uniewinnił Jana Bispinga.

Autora łączyły przyjazne stosunki z s.p. ks Władysławem Druckim Lubeckim. Autor cenił księcia jako człowieka prawego wielkiego pana i wielkiego oryginała.

Po smierci ks Władysława Teresin odziedziczył syn jego Jan ks Drucki Lubecki

1050 ZIMIA SANDOMIERSKA fragment krajobrazu

1051. DANISZEW dobra położone w pow. Iłżeckim. Historji dworu nie posiadłem zapewne został zniesiony w połowie wieku XIX. Własnosc dziedzczna rodziny Jasienskich herbu Dołęga Ostatnim włascicielem był Władysław Jozef Ignacy Jasienski ur. w r. 1883 w Daniszewie . ożeniony z Wandą Stefanją z Dal Trozzo/ ur 26 Grudnia 1894 r. corką Antoniego i Zofji Garlickich dziedzicow Palczewa w Grojeckim.

Władysław Jasienski pozostawił dzieci: Władysława Mariana Cyrjaka ur. 1921 i Annę Marję ur. 1 Grudnia 1923 roku

1052. NAWOJOWA Dobra położone w powiecie Nowosądeckim woj Krakowskiego . Dwor pochodzi zapewne z XVIII w. Częsc starsza klasystyczna z herbam Szreniawa ze sklepionemi piwnicami. Własnosc hr Stadnickich. Ostatnim własciciełem był : Adam hr Stadnicki kaw. malt. ożeniony ze Stefanią z ks Korybut Woronieckich.

1053. SIENNIENSKA WOLA . dobra położone w pow. Iłżeckim własnosc rodziny Jasienskich. w odległosci 2 klm od Sienna. Dwor murowany na miejscu spalonego drewnianego wybudowany przed rokiem 1880 przez Izabellę - Lucję- Aleksandrę z Adamowskich Zdziarską secundo voto Antoniową Herniczkową. Jan Nepomucen Jasienski syn Władysława i Lucyny Tekli z Baczynskich herbu Sas urodzonoy w Bokszycach w. W roku 1882 zaslubił w Siennie Wandę-Stanisławę-Eleonorę Zdziarską herbu Gozdawa ur. dnia 21 Lutego 1860 r w Lisim Krzu parafji Wilczyska w ziemi Siedleckiej corkę Jakuba Ignacego Zdziarskiego i Izabeli Lucji Adamowskiej herbu Jastrzębiec. Jan Jasienski gospodarował w Siennienskiej Woli. W r. 1886 wystawił gorzelnię . Jan Jasienski odstąpił synom za życia dobra a sam zamieszkał w Radomiu. Siennienska Wola dostała się młodszemu synowi Michałowi Henrykowi Karolowi ur w Daniszewie 4 List 1886 r. Zaslubił on Zofję- Emilję Helenę Herniczek herbu Kotwicz corkę Franciszka Kaziemierza i Marji Ludwiki Ewy Zuniewskiej herbu Łukocz

Z ich synow Michał Włodzimierz Marian ur dn 9 Grudnia 1905 r. Kapitan inżenierji W.P. kawaler Zakonu Maltanskiego od r. 1949 przebywa w Kongo Belgijskim.

1054. BRONOWICE dobra położone w pow. Kozienickim na lewym brzegu Wisły Dwor dawny zbudowany na miejscu dawnego pałacyku Firlejow. W szczytowej scianie rzezby dwuch rycerzy Firlejow oraz ich herb Lewart pochodzący z dawnego pałacyku. Według legendy Bronowice łączyły się z pałacem Czartoryskich w Puławach lochem wykutym pod Wisłą. Dzięki temu tunelowi zostały jakoby ocalone kosztownosci z Puław, przed wojskiem moskiewskim. Tunel ten prawdopodobnie był zawalony. Wejscie do niego znajdowało się jakoby w parku pod kopcem w formie stożka.

Dwor w Bronowicach został doszczętnie zburzony w czasie ostatniej wojny. Spakiła się bibljioteka po generale Prądzynskim / dziadku po kądzieli / Zofji z Herniczkow Jasienskiej ostatniej dziedziczki Bronowic oraz portrety Prądzynskiego Łuniewskich , Podkanskich i Herniczkow

1055. OLESIN dobra położone pod Kurowem koło Ostrowca. Ongis własnosc Potockich. Z nich Stanisław Kostka Potocki ożeniony w r. 1799 z Aleksandrą Lubomirską urządził w swej rodzinnej posiadłosci znany powszechnie park przy współpracy stale przez niego zatrudnioneho Aignera. Według słow Niemcewicza był to " jedne z pierwszych parko założonych w Polsce w guscie Angielskim. Po małżenstwie z Lubomirską Potocki obejmuje Wilanow i przystępuje do przebudowy parku wilanowskiego. Stanisław Kostka Potocki zm 182 Ostatnim włascicielem był ?

1056. ROŻANKA dobra położone w pow Włodawskim woj. Lubelsiego

Ongis Rożanka należała do hetmana litewskiego Ludwika Pocieja. Według tradycji Piotr W. bawiąc w r. 1713 u hetmana w Stawkach nad Bugiem zdziwiony był skromnoscią dworu. Zabrawszy swego gospodarza z sobą na cały rok do Petersburga kazał jako niezpodziankę wystawic mu wspaniały pałac w niedalekiej Rożnace. Przy pałacu został założony oyszny park z tarasami i alejami schodzącemi do rzeki. Po Pociejach Rożnaka przeszła do Zamoyskich. Po smierci Augusta hr Zamoyskiego pozostał syn Konstanty ożeniony z Natalją z ks Lubomirskich oraz corkę Rożę za ordynatem Tomaszem Komierowskim z Komierowa i Marję za Jozefem hr Żołtowskim z Kocka.

1057 TRZEBIECHOW dobra położone

1058 KOZŁOWKA dobra te leżą w woj Lubelskim.

Pałac z początkuXVIII w. przerobiony w koncu tego stulecia w stylu barokowym . Piękny park z XVIII wieku Ongis własnosc hr Potockich. Po smierci hr Konstantego Zamoyskiego oż. z Anielą z hr Potockich dziedziczy syn ich Adam hr Zamoyski ożeniony z Marją z hr Potockich Pozostawił on dwuch synow Aleksandra ożenionego z [illegible] Jadwigą z hr Brzozowskich i młodszego Michała oż. z Marją z hr Brzozowskich.

1059. CZARNOŻYŁY Dobra położone w ziemi wielunskiej.

Zabytkowy dwor z XVII wieku

Własnosc hr Załuskich. Ostatnim własciciel em był Bohdan hr Załuski

1060 RAUDAN dobra te i miasteczko z parafją leżą na wysokim brze
gu Niemna. Pałac wzniesiony w XVIII wieku na ruinach dawneg
y
zamku krzżackiego

1061 ZEGRZYNEK dobra te leżą w okolicach Warszawy.
Dwor zapewne z połowy XVIII wieku
Ostatni właściciel ?

1062 ŁACK dobra położone w

1063 PUDLISZKI dobra położone w pow. Krotoszynskim w pobliżu Kobyli-
na w Wielkopolsce.
Dwor z konca XVIII w. wzniesiony przez owczesnych właściciе
li Łubienskich.
Ostatnio własnosc Fenrychow. Ostatni z właścicieli Stani-
sław Fenrych zaprowadził w Pudliszkach plantacje owowcowe
i sławną fabrykę konserw i przetworow owocowych.

1064. KOSZUTY dobra położone w sąsiedztwie Środy w Wielkopolsce.
Należały do Kosinskich od ktorych przeszły do Rekowskich
Ostatnią właścicielką była /N/ mhm z hr Szembekow Reko-
wska.
Dwor dawnego pokroju zapewne z XVII wieku.

1065. OPOROWO dobra położone w Wielkopolscę w okolicy Pawłowic
Dwor z początkow XVII wieku własnosc Morawskich.
Ostatnim właścicielem był Witold Dzierżykraj Morawski

1066 OLSZANKA folwark położony na pojezierzu Suwalskim notowany jako " zabytkowy " dworek z podjazdem w książce Pojezierze suwalskie " piora Wacława Kowalskiego z serji " Sport i turystyka "
Ostatnim własacicielem był ?

1067. KALISZ. Żadne chyba miasto w Polsce nie może się poszczycic starszę od Kalisza metryką pochodzenia, sięga ona bowiem tysiąca osmiuset lat. W drugim wieku po N. Ch.P. geograf grecki Claudius Ptolomaios z Aleksandrji wymienia wyraznie w Zarysie Geografji " Calissię na Prosną., żaden zas ze współczesnych uczonych nie kwestjonuje identycznosci starożytnej Calissji z obecnym Kaliszem leżącym nad rzeką Prosną. W pierwszych wiekach naszej ery Calissia była już znaczną osadą handlową gdzie zatrzymywali się kupcy rzymscy i greccy dążący z nad słonecznego Adrjatyku w dalekie puszcze w poszukiwaniu bałtyckiego bursztynu.
Kalisz w XIII wieku był stolicą samodzielnego księstwa Kaliskiego, potem aż do rozbiorow oddzielną jednostką administracyjną obejmującą swemi granicami szereg znaczniejszych miast / Gniezno, Kcynię, Nakło /.
W ciągu wiekow Kalisz ulubione miasto Kazimierza Wielkiego zwane małą stolicą , dochodzi do dużego znaczenia. Kładzie swe pieczęcie i podpisy pod aktami panstwowemi aż do czasow Kazimierz Jagiellonczyka, wysyła swych posłow na sejm oraz bierze udział w elekcji Krolam razem z Krakowem i Poznaniem.

I. Kolegjata N.P.M. zwana rownież Kosciołem sw Jozefa. Kosciol został wzniesiony z drzewa w 1305 roku. W połowie XIV wie kosciol zamieniony na murowany. W r. 1783 kosciol się zawalił ocalało jedynie gotyckie prezbiterjum. Następnie kosciol doprowadzono do dzisiejszego wyglądu.

2. Teatr miejski w Kaliszu. został wzniesiony przez Wojciecha Bogusławskiego ktory tu występował. W r. 1816 został rozebrany. W r. 1900 zbudowano nowy teatr ktory został spalony w czasie pierwszej wojny swiatowej. Został odbudowany według według wzorow odrodzenia przez architekta Czesława Przybylskiego. Budowa trwała od 1922- 1933. Autor obecnej kolekcji Mieczysław Jałowiecki jako prezes Ziemia Kaliskich był na uroczystosci otwarcia teatru w r. 1933.

1068. **OSTROW LEDNICKI** w Wielkopolsce ruiny zamku Mieszka I

,, **BORYSŁAWICE** pod Kołem Zamek wzniesiony przez Kazimierza wielkiego dzis w ruinie.

1069. **LIPNICA MUROWANA** Dobra położone w pow. Bochenskim w Małopolsce nabyte w latach 1880 przez Antoniego hr Ledochowskiego ożenionego z Jozefiną z hr Salis Ziziers. rodzicow : Siostry Teresy Marji hr Ledochowskiej - założycielki Sodalicji Św Piotra Klawera /1863-1922/. ; x. Włodzimierz he Ledochowskiego Generała Zakonu Ojcow Jezuitow 1866-1942 i Matki Urszuli hr Ledochowskiej przełożonej Siostr Urszulanek / 1865-1939 /

1070 GORZYN Dobra rycerskie / Rittergut / położone w Małopolsce zachodniej niedałeko od granicy niemieckiej / dawnej / należące do rodziny niemieckiej ktorej nazwiska ustalic nie miałem możnosci. Dobra te zostały przez Rząd Rzeczypospolitej częsciowo zabrane własicicielom z tytułu reformy rolnej. Pozostała resztowka wraz z parkiem i zabudowaniami i pałacem obejmowała 180 ha.

1071. NEUDEK Dobra położone w pow Tarnowskie Gory na gornym Sląsku należały do hr Henckel von Donnersmark.

Dobra te stanowiły częsc olbrzymich obszarow należących do hr Donnersmarkow.

Pałacyk zwany / das Kavalierhaus / zapewne z pierwszej połowy wieku XIX

1072. GOJSCIENISZKI Dobra położone w pow. Lidzkim woj wilenskiego o 4 mile od Lidy.

Baron Neuhardt horodniczy wilenskie rodem Kurelandczyk zbudował tu w latach 1611-13 zameczek.

Za Augusta II Szwedzi ktorzy zajęli zamek obronili się od Sasow .

Corka założyciela Chreptowiczowa założyła tu filję zboru Ewangielickiego wilenskiego w ktorym znajdują się groby Neuhardtow i następnych dziedzicow Szreterow, Puttkamerow, Sackenow.

W Ostatnim stuleciue Gojscieniszki były własnoscią rodziny Rymszow

1073. WOŁKOWCE Dobra położone na Podolu własnosc Staroryinskich

Dobra te stanowiły ongis częsc olbrzymiej fortuny Grabiankow ktora w roku 1804 uległa znacznej likwidacji. Wołkowce został

1073 **WOŁKOWCE** Dobra położone na Podolu własnosc Staroryp inskich Dobra te stanowiłyy ongis częsc olbrzymiej fortuny rodziny Grabiankow ktora w r. 1804 częsciowo uległa sprzedaży. Wołkowce zostały nabyte przez Staroryp inskich. Ostatnim dziedzicem był Jozef Staroryp inski wzorowy godpodarz ożeniony z Zofją ze Skibniewskich